

**PK-YRITYSBAROMETRI
SYKSY 2023**

Sisällys

ESIPUHE	3
TIIVISTELMÄ	4
1. AINEISTO	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3. SUHDANTEET	10
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
3.2 Liikevaihto	12
3.3 Kannattavuus	13
3.4 Vakavaraisuus	14
3.5 Investoinnit	15
3.6 Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys	16
3.7 Henkilöstön määrä	17
3.8 Vienti ja liiketoiminta ulkomailla	18
3.9 Tuonti	20
3.10 Tuotantokustannukset	21
3.11 Inflaatio-odotukset	22
4. KEHITYMINEN JA KANSAINVÄLISTYMINEN	23
4.1 Kasvu	23
4.2 Uusiutuminen	25
4.3 Tutkimus- ja kehittämistoiminta	26
4.4 Kansainvälistyminen	28
4.5 Kansainvälistymispalvelujen käyttäminen pk-yrityksissä 30	
4.6 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	32
5. TOIMINTAYMPÄRISTÖ	34
5.1 Pk-yritysten rahoitus	34
5.2 Maksuvaikeudet	40
5.3 Digitaalisuus liiketoiminnassa	41
5.4 Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset	42
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	44
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	46

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- ekonomisti **Roope Ohlsbom**
- ekonomisti **Petri Malinen**
- pääekonomisti **Juhana Brotherus**
- digi-, innovaatio- ja korkeakoulupolitiikan asiantuntija **Maria Nyroos**

Julkaisun ulkoasu ja taitto: Lea Hult, Aste Helsinki Oy
Painopaikka: PunaMusta Oy

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera ja työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Syksyn 2023 Pk-yritysbarometri perustuu 4 573 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia ja kehitystä, kasvua ja uusiutumista, kansainvälistymistä, kehittymistä sekä investointeja ja rahoitustilannetta. Lisäksi ajankohtaisena aiheena tarkastellaan muun muassa pk-yritysten tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Barometri julkaistaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raportteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoitain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraporteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Helsingissä 14.9.2023

Mikael Pentikäinen
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Ilona Lundström
osastopäällikkö
työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Pk-yritysten suhdanneodotukset ovat palautuneet poikkeuksellisen negatiivisen alkuvuoden jälkeen lähelle vuoden takaista, lievästi negatiivista tasoon. Energiakriisin helpottaminen ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan vaikutusten tasoittuminen käänsi odotusten suunnan nousuun, joskin ne pysyivät edelleen negatiivisina. Talouden tilan odotetaan siis heikkenevän seuraavan vuoden aikana lievästi. Poikkeukselliset viime vuodet ja talouden nykytilan epävarmuus heijastuvat vieläkin suoraan pienten ja keskisuurten yritysten näkyymiin lähiajan suhdannekehityksestä.

Heikkoja odotuksia selittävät osaltaan Venäjän aloittama Ukrainaan kohdistuva hyökkäyssota, ennätysnopea korkojen nousu sekä jo toista vuotta korkealla pysyvä kustannustaso. Koko Euroopan talouden suunta riippuu paljon näiden tekijöiden kehityksestä. Sodan etenemistä on vaikea ennustaa ja sen seuraukset kotimaassa sekä maailmalla vaikuttavat merkittävästi toimintaympäristön epävarmuuteen.

Suhdannenäkymien saldoluku nousi kevästä 12 yksiköllä arvoon -6. Pk-yrityksistä 21 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 27 prosenttia uskoo niiden heikkenevän. Hieman yli puolet pk-yrityksistä arvioi suhdanteiden pysyvän samana.

Odotukset liikevaihdon kasvusta nousussa, mutta epävarmuus vähentää investointeja

Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat vahvistuneet samaan aikaan, kun yleiset suhdanneodotukset ovat nousseet kevään pohjalukemista. Saldoluku nousi kevään barometrista kahdeksan yksikköä ja saa arvon yhdeksän.

Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat viime vuosina heikentyneet voimakkaasti samaan aikaan, kun yleinen luottamus talouteen on laskenut. Poikkeuksellisen talven ja alkuvuoden jälkeen epävarmuus tulevasta on hieman hellittänyt, mutta kannattavuusodotusten saldoluku on edelleen negatiivinen arvolla -10. Kannattavuusodotukset ovat kuitenkin parantuneet lievästi kaikilla päätoimialoilla kevääseen 2023 verrattuna.

Hieman aiempaa useampi pk-yritys odottaa myös vakavaraisuutensa paranevan. Poikkeuksellisen edeltävän vuoden jälkeen odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat siis alkaneet hitaasti palautumaan: saldoluku nousi kevään 2023 barometrista seitsemän yksikköä ja saa arvon kolme.

Pk-yritykset arvioivat vähentävänsä investointeja merkittävästi lähiaikoina. Heikentyneiden suhdanne- ja kasvuodotusten seurauksena kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointeja vähentäviä yrityksiä kuin niitä, joissa investointien odotetaan lisääntyvän. Investointiodotusten saldoluku on edelleen voimakkaasti negatiivinen arvolla -17. Investointiodotusten heikko kehitys on todennäköisesti yhteydessä Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamaan poikkeuksellisen suureen epävarmuuteen. Myös jatku-neella inflaatiolla ja sen seurauksena tapahtuneella korkotason nopealla nousulla on suora vaikutus pk-yritysten investointeihin ja investointiaikeisiin.

Pk-yritykset varovaisia lisäämään henkilöstön määrää

Sodan huomattavat negatiiviset vaikutukset ja hyvin epävarmat tulevaisuuden näkymät ovat lievästi heikentäneet odotuksia henkilöstön määrän kehityksestä. Vain 14 prosenttia pk-yrityksistä aikoo lisätä henkilökunnan määrää seuraavan vuoden aikana. Sen sijaan 12 prosenttia yritysistä odottaa henkilöstönsä määrän vähentyvän.

Odotusten saldoluku saa siis arvon yksi, joka on sama kuin keväällä 2023. Edelleenkin suuri enemmistö, eli 74 prosenttia pk-yrityksistä, aikoo säilyttää nykyisen henkilöstömääränsä. Yritysten henkilöstön määrän muutokset ovat myös yhteydessä investointihalukkuuteen: osajien saatavuus on edellytys investoinneille. Toisaalta investointihalukkuus on myös yksi henkilöstömäärän kasvattamisen taustasyistä.

Kustannusten nopea nousu taittumassa

Tuotantokustannusten nousuodotukset ovat vähentyneet hieman viime vuoden syksyn huipustaan. Odotusten saldoluku pysyy kuitenkin edelleen korkeana. Myös yritysten omien tuotteiden ja palveluiden hinnoitteluvара on kasvanut, mutta kasvunopeus on taittunut. Hinnoitteluvaran kasvu ei kykene kompensoimaan välituotteiden hintojen nousua: tuotantokustannusten odotetaan nousevan lähes puolitoista kertaa nopeammin kuin lopputuotehintojen. Hieman yllättäen tilannetta helpottaa se, että palkkojen osalta nousuodotukset ovat maltillisia siinäkin huolimatta, että moni ala potee työvoimapulaa.

Haastavaksi tilanteen tekee se, että tuotantokustannusten arvioidaan olevan samaa tasoa ja kasvavan yhtä nopeasti tai jopa nopeammin kuin vahvan

talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusten nousuun joudutaan sopeutumaan hyvin epävarmoissa olosuhteissa.

Kasvupotentiaalia uusiutumisen ja tutkimus- ja kehittämistoiminnasta

Kestävä talouskasvu, yleinen työllisyystilanne ja kansantalouden tuottavuuskehitys nojaavat yksityisen sektorin kykyyn ja mahdollisuuksiin toimia ja kehittyä. Yritysten toimintamahdollisuuksien tai kilpailun tarpeeton rajoittaminen vaikuttavat negatiivisesti kansantalouden kasvumahdollisuuksiin ja työllisyyteen. Vastaavasti yritysten kasvumahdollisuuksien tukeminen on yhteydessä parempaan työllisyystilanteeseen ja julkisen talouden haasteiden helpottumiseen.

Positiivista on se, että pitkään jatkunut kasvuhakuisten yritysten määrän lasku pysähtyi ainakin hetkellisesti. Voimakkaasti ja mahdollisuuksien mukaan kasvuhakuisten pk-yritysten osuus nousi 2 prosenttiyksikköä. Kasvuhakuisten osuus on kuitenkin vaatimaton, ja pidemmän aikavälin trendinomainen lasku aiheuttaa huolta.

Digitalisaatio ja robotisaatio, yhdessä muun teknologisen kehityksen kanssa, edistyvät kuitenkin vauhdikkaasti suhdanteista riippumatta ja vaikuttavat yritysten arkeen yhä voimakkaammin. Pk-yrityksistä 15 prosenttia on ottanut käyttöön uutta teknologiaa viimeisen vuoden aikana ja 43 prosenttia on investoinut digitalisaatioon. Kaikilla toimialoilla hieman yli puolet yrityksistä on myös kouluttanut henkilöstöään. Lisäksi kolme kymmenestä yrityksestä on tuonut markkinoille uusia tuotteita tai palveluita.

Tutkimuksella ja kehittämisellä (T&K) tarkoitetaan tässä barometrissa luovaa ja systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi sekä tiedon käyttämistä uusiin sovelluksiin. Pk-yrityksistä suhteellisen korkea osuus, 22 prosenttia, raportoi harjoittavansa tutkimus- ja kehittämistoimintaa jossain muodossa. Toimialojen välillä on odotetusti merkittäviä eroja T&K-toiminnan yleisyydessä. Suurin osuus on teollisuudessa, jossa 39 prosentilla pk-yrityksistä on T&K-toimintaa.

Yli puolet pk-yrityksistä kokee, että yrityksen myynnin ja markkinoinnin osaamisessa olisi kehittämistä. Myös henkilöstön kehittäminen ja kouluttaminen sekä johtaminen nousevat tärkeiksi kehittämistarpeiksi. Pahin yritystoiminnan kehittämisen este sen sijaan on yleinen suhdanne- ja taloustilanne. Vaikka työvoiman saatavuusongelmat ovat hieman lievittäneet vuoden takaisesta barometrissa, ne nousevat tuloksissa edelleen toiseksi suurimmaksi kehittämisen esteeksi. Myös korkea inflaatio vaikuttaa pk-yrityksiin, ja kustannustaso on yksi keskeinen kehittämisen este.

Tiukka sääntely vähentää ulkoisen rahoituksen käyttöä

Tiukka pankkitoiminnan sääntely ja yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisen rahoituksen käytössä. Lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta omaavien pk-yritysten osuus on muuttunut viime vuosien aikana hyvin vähän.

Finnvera on säilynyt merkittävänä rahoitustoimijana ja sen rooli pankkilainojen vaihtoehtona sekä täydentäjänä on hieman kasvanut. Finnveran takauksella on keskeinen merkitys rahoituksen saannissa: pankkirahoitusta hakeneista lähes kolmannes kertoi, että rahoituksen saatavuus edellytti Finnveran takausta. Huomionarvoista tässä barometrissa on se, että erityisesti kasvuhakuiset yritykset ovat kiinnostuneita Finnverasta rahoittajana.

Digiloikan vauhti näyttäisi tasaantuneen

Korona-aika lisäsi paineita pk-yritysten liiketoiminnan digitalisaatioon, koska kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus väheni ja yhä suurempi osa yritysten arjen pyörittämisestä tapahtui digitaalisesti. Nyt digitaalisten palveluiden ja työkalujen käyttöönoton vauhti näyttäisi tasaantuneen.

Omat verkkosivut ovat edelleen selvästi yleisimmin hyödynnetty digitaalinen työkalu yritysten liiketoiminnassa. Lisäksi pk-yrityksissä hyödynnetään muun muassa sosiaalista mediaa, pilvipalveluja ja verkko-ostoksia. Sen sijaan Big datan ja teollisen internetin hyödyntäminen on pk-yrityksissä erittäin vähäistä. Tekoälysovellusten ja robotiikan käyttö on laskenut vuodessa prosenttiyksiköllä eikä ole kasvanut sitten vuoden 2019, vaikka tekoälysovellukset ja robotiikka kehittyvät nopeasti ja ovat yhä saavutettavampia.

Venäjän hyökkäyssodalla on moninaiset vaikutukset

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on lisännyt voimakkaasti talousnäkyymiin ja rahoitusoloihin liittyvää epävarmuutta. Kokonaisvaikutukset ulottuvat laajemmalle kuin pelkästään niihin yrityksiin, joilla on suoria Venäjä-riskejä liiketoiminnassaan.

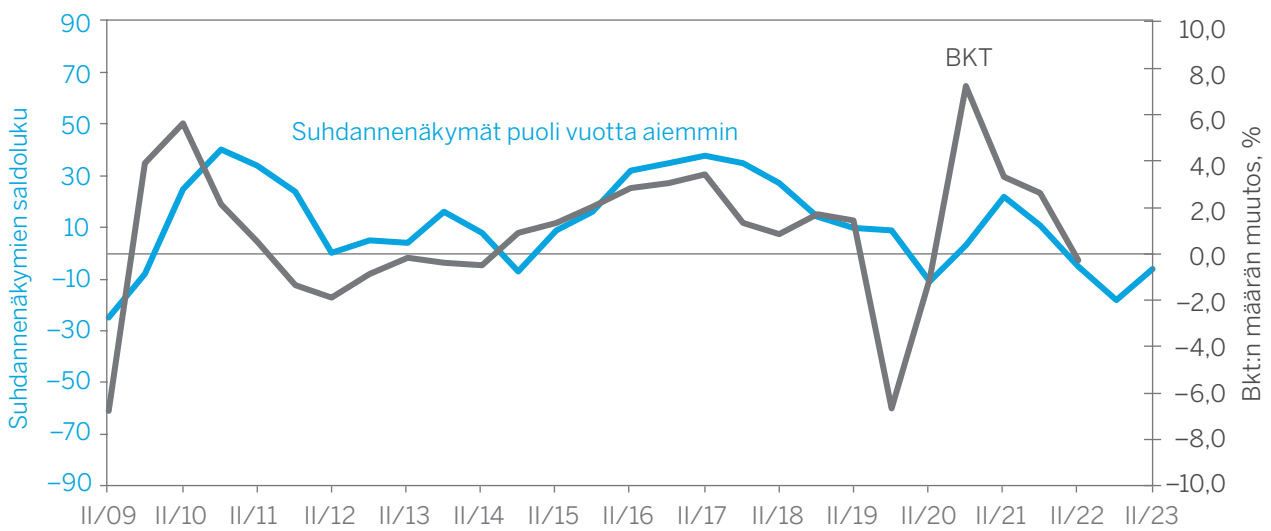
Venäjän hyökkäyssota vaikuttaa pk-yrityksiin hyvin eri tavoin. Lähes puolet yrityksistä ilmoittaa Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan vaikuttaneen kielteisesti yritysten liiketoimintaan tai tuotantoon. Samaan aikaan hieman suurempi osuus yrityksistä ilmoittaa, ettei hyökkäyksellä ole ollut vaikutusta. On kuitenkin selvää, että sotaan ja sen vaikutuksiin liittyy edelleen suurta epävarmuutta, ja epävarmuus on myrkyä taloudelle. Se jarruttaa sekä investointeja että kulutusta Suomessa. Epävarmuustekijöistä keskeisin on pitkään jatkunut inflaatio ja sen seurauksena tapahtunut korkotason nopea ja voimakas nousu, jolla on suora vaikutus esimerkiksi ostovoimaan.

1. Aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön liittyviä rakenteellisia tekijöitä, kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta ja uusiutumista.

Taloustutkimus Oy toteutti syksyn 2023 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä kesä- ja heinäkuussa 2023. Kyselyyn vastasi 4 573 suomalaisen pk-yrityksen edustajaa. Otanta on poimittu kiintiöidyllä satunnaisotannalla Bisnoden Selector B2B -palvelusta ja Suomen Yrittäjien jäsenrekisteristä. Otoksessa on kiintiöity yritysten toimiala

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin suhdannenäkymät ja BKT:n määrän muutos

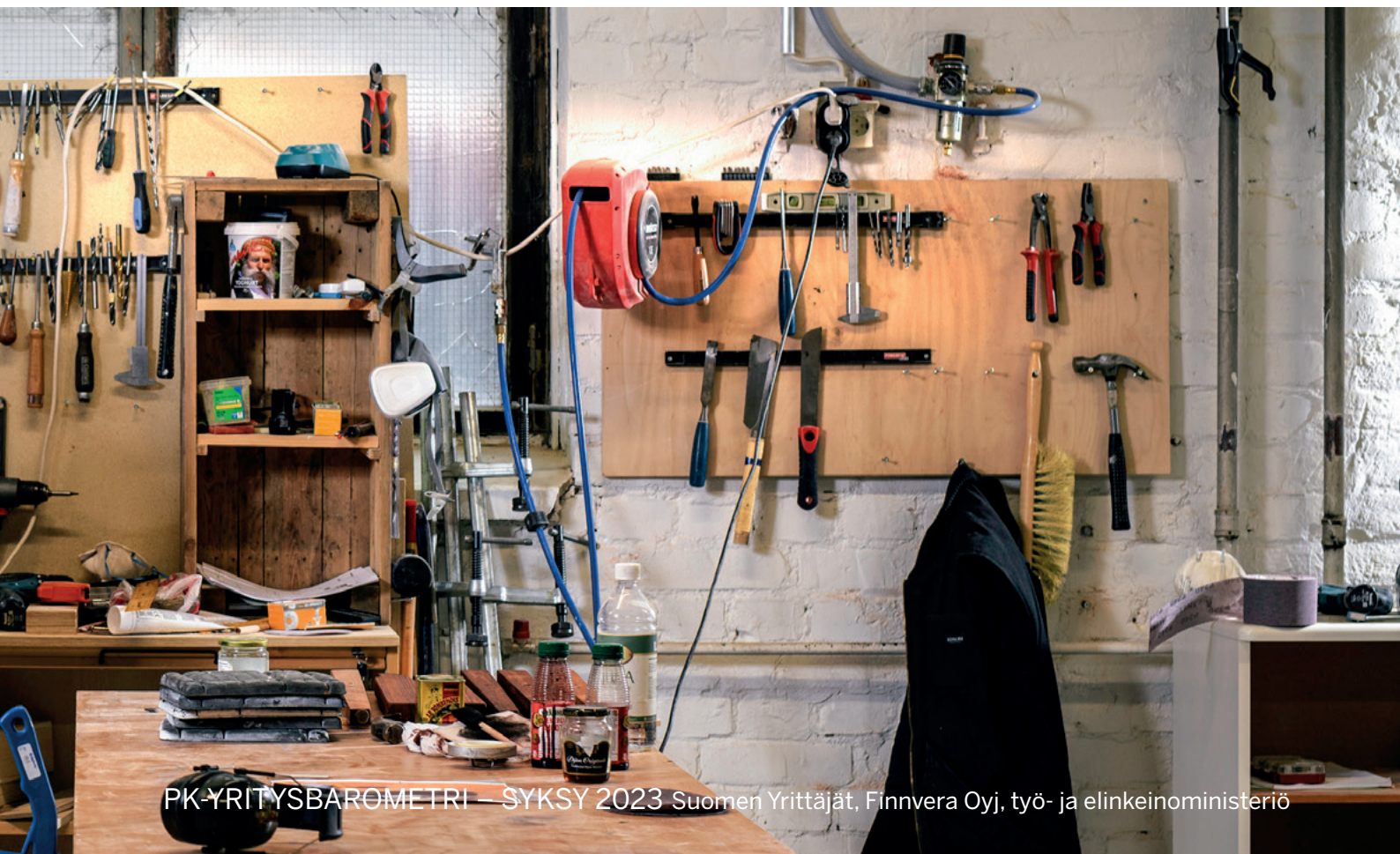
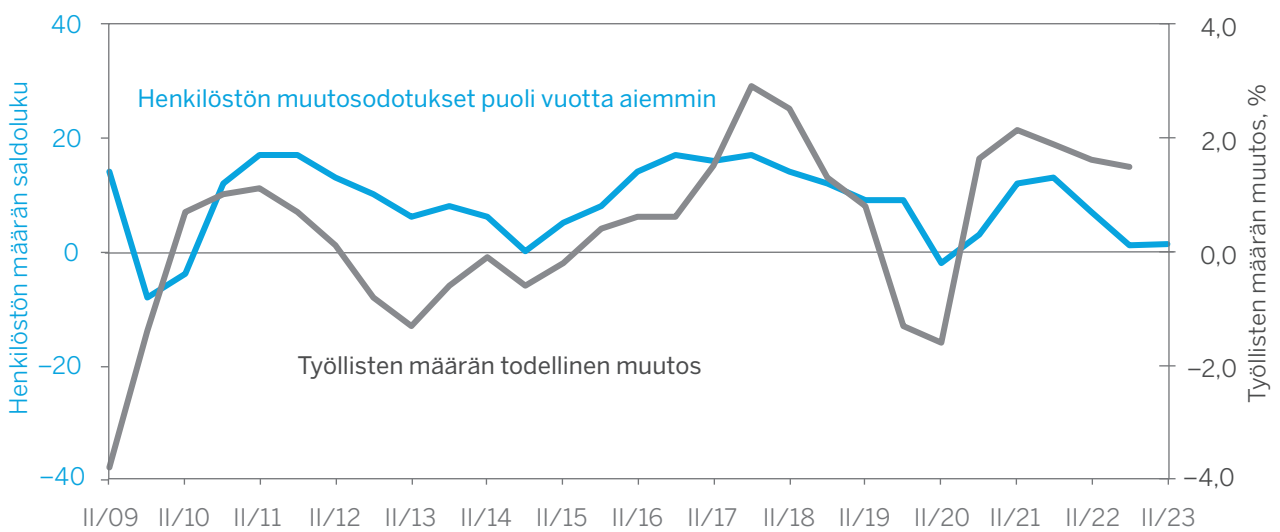

(TOL 2008), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pienten ja keski suurten yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota niihin talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut seuraavat yleensä suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Venäjän aloittaman hyökkäyssodan ja poikkeuksellisen nopean korkotason nousun vaikutukset talouteen ja tulevaisuuteen näkyvät selvästi pk-yritysten kotimarkkinoihin painottuvassa otoksessa.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyyden muutos

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	369	8
	Rakentaminen	718	16
	Kauppa	773	17
	Palvelut	2 713	59
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	2 698	59
	5 - 9 henkilöä	971	21
	10 - 19 henkilöä	447	10
	20 - 49 henkilöä	323	7
	50+ henkilöä	134	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	1 868	41
	0,2-0,49 miljoonaa euroa	807	18
	0,5 - 0,99 miljoonaa euroa	636	14
	1,0-1,49 miljoonaa euroa	329	7
	1,5-1,99 miljoonaa euroa	165	4
	2,0-4,99 miljoonaa euroa	427	9
	5 miljoonaa euroa tai yli	325	7
ALUE (MAAKUNTA)	Etelä-Karjala	102	2
	Etelä-Pohjanmaa	226	5
	Etelä-Savo	125	3
	Helsinki	444	10
	Kainuu	80	2
	Häme	154	3
	Keski-Pohjanmaa	70	2
	Keski-Suomi	247	5
	Kymenlaakso	134	3
	Lappi	180	4
	Pirkanmaan	436	10
	Rannikko-Pohjanmaa	164	4
	Pohjois-Pohjanmaa	308	7
	Pohjois-Karjala	134	3
	Pohjois-Savo	208	5
	Päijät-Häme	156	3
	Pääkaupunkiseutu	316	7
	Satakunta	193	4
	Uusimaa	411	9
	Varsinais-Suomi	458	10
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	Ennen 1990	868	19
	1990–1999	811	18
	2000–2009	988	22
	2010–	1 878	41
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	267	6
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1 453	32
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1 434	31
	Ei kasvutavoitteita	1 242	27
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	169	4
YHTEENSÄ		4 573	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2021 noin 300 000 yritystä ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja. Yrityksiä oli noin 5 000 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Alle kymmenen henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2021 noin 94 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus oli 99,8 prosenttia. Mikroyritysten osuus nousi hieman vuoteen 2020 verrattuna.

Vuonna 2021 suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi 485 miljardia euroa. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto nousi noin 60 miljardilla eurolla vuoteen 2020 verrattuna. Nousua kertyi noin neljätista prosenttia. Pk-sektorin osuus vuonna 2021 oli 55,7 prosenttia kaikkien suomalaisyritysten liikevaihdosta. Tämä osuus laski noin kahdella prosenttiyksiköllä edellisestä vuodesta.

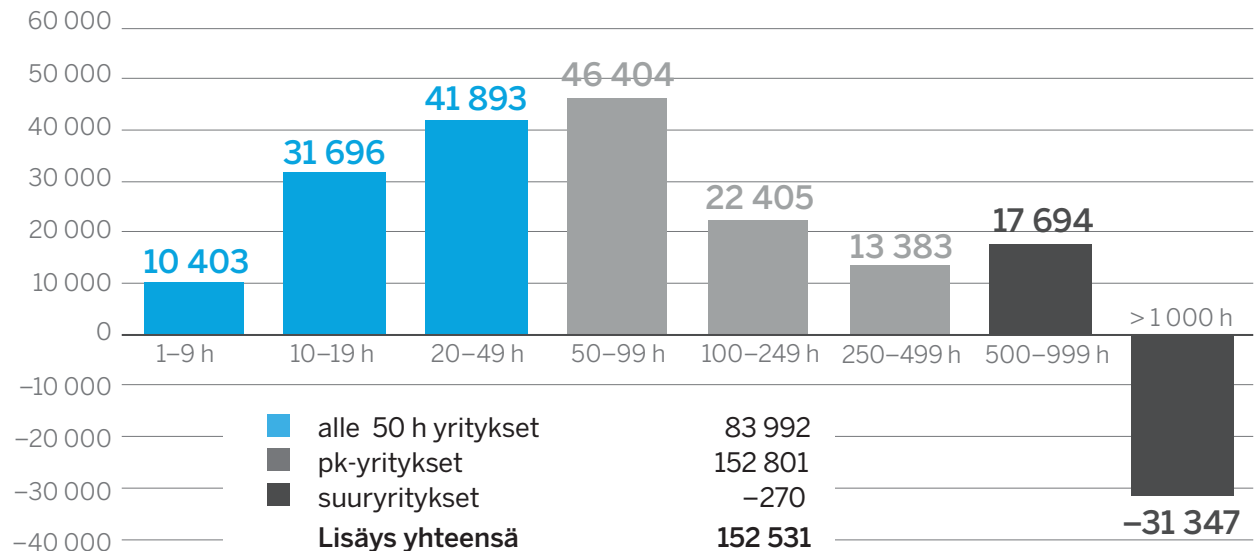
Suomalaiset yritykset (pl. maa-, metsä-, ja kalatalous) työllistivät toissa vuonna 1 359 000 henki-

lää, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten eli 1–9 henkeä työllistävien yritysten osuus tästä työllisten määrästä oli hieman yli viidennes ja koko pk-sektorin noin 63 prosenttia.

Vuosina 2001–2021 työpaikkojen nettolisäys kertyi kokonaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi 10–99 henkilön yrityksissä. Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstöä oli vuonna 2021 lähes 300 henkilöä vähemmän kuin vuosituhannen alussa. Suuryritysten työllisten määrän laskua selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen.

Yritysten henkilömääriä vertailtaessa on myös huomattava, että kasvaessaan yritykset voivat siirtyä kokoluokasta toiseen. Lisäksi tilastovuodesta 2021 alkaen tilaston henkilöstömäärä- ja palkkasummatiedot on laskettu uudella menetelmällä uutta tulo- ja rekisterin aineistoa käyttäen. Tämän vuoksi vuoden 2001 lähtölukuja on muutettu suhteellisesti yhtä paljon kuin oli vuosimuutos välillä 2020–2021.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2021

Lähde: Tilastokeskus. Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa-, metsä- ja kalatalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

Pk-yritysten suhdanneodotukset ovat parantuneet poikkeuksellisen negatiivisen alkuvuoden jälkeen. Energiakriisin helpottaminen ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan vaikutusten tasoittuminen käänsi odotusten suunnan nousuun, joskin ne pysyivät edelleen negatiivisina: suhdannenäkymien saldoluku saa arvon miinus kuusi. Talouden tilan odotetaan siis heikkenevän kuluvaan vuoden aikana lievästi. Saldoluku nousi kevästä 12 yksiköllä. Pk-yritysten odotukset talouden tilan heikkenemisestä vastaavat pitkälle yleistä käsitystä kansantalouden kehityksestä. Bruttokansantuotteeseen perustuvat arviot talouden kehityksestä ennustavat Suomeen loppuvuodeksi nollakasvua tai hyvin lievää supistumista. Vuodelle 2024 ennustetaan yli prosentin BKT:n kasvua. On kuitenkin syytä korostaa, että sekä talouden tilaan että pk-yritysten odotuksiin liittyy edelleen poikkeuksellisen merkittävää epävarmuutta.

Negatiivisia odotuksia selittävät osaltaan Venäjän aloittama Ukrainaan kohdistuva hyökkäyssota, ennätysnopea korkojen nousu sekä jo toista vuotta korkealla pysyvä kustannustaso. Koko Euroopan talouden suunta riippuu paljon näiden tekijöiden kehityksestä. Sodan etenemistä on vaikea ennustaa ja sen seuraukset kotimaassa sekä maailmalla vaikuttavat merkittävästi toimintaympäristön epävarmuuteen. Epävarmuus näkyy myös siinä, että

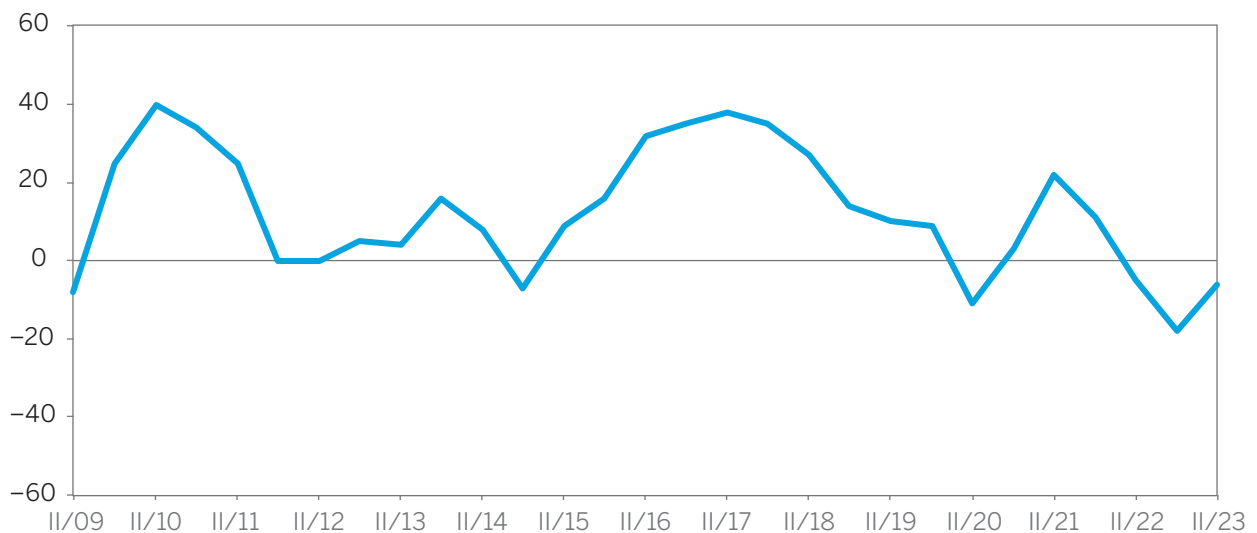
barometrin eri osa-alueiden perusteella on haastavaa muodostaa kokonaiskuvaa talouden suunnasta. Osa tuloksista osoittaa ylöspäin, kun taas osa antaa selvästi negatiivisemmän kuvan pk-yritysten näkymistä.

Pk-yrityksistä 21 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 27 prosenttia uskoo niiden heikkenevän. Kevään barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli viisi prosenttiyksikköä enemmän ja heikkeneviä suhdanteita ennakoivia seitsemän prosenttiyksikköä enemmän. Hieman yli puolet pk-yrityksistä arvioi suhdanteiden pysyvän samana.

Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos kevästä tapahtui kaupan alalla, jossa saldoluku nousi 27 yksikköä tasolle -11. Sekä rakentamisen että palveluiden saldoluku nousi 10 yksikköä. Myös teollisuuden näkymät ovat vähemmän negatiiviset kuin keväällä: teollisuuden saldoluku nousi 12 yksikköä arvoon -8. Korkein saldoluku on palveluissa, missä odotukset eivät ainoana päätöimialana olleet negatiiviset, toimialan saldoluun ollessa nolla. Negatiivisimmat näkymät ovat rakentamisessa, jossa odotukset pysyivät selvästi yleistä tasoa alemmina.

Poikkeuksellisesti suurempien, vähintään 50 henkeä työllistävien pk-yritysten odotukset lähitulevaisuuden suhteen eivät ole positiivisemmat kuin pienten ja mikroyritysten. Poikkeuksellista on myös se, että vähiten negatiiviset odotukset ovat

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

pienimmillä, yhdestä neljään henkilöä työllistävillä yrityksillä: samaan aikaan kun vähintään 50 henkilöä työllistävien yritysten odotukset saavat kokoluokista negatiivisimman arvon -13, alle viiden hengen yritykset saavat arvon -3. Toisaalta myös suurin muutos ylöspäin tapahtui suurimpien pk-yritysten odotuksissa. Kaikkien kokoluokkien keskimääräiset odotukset nousivat kohtuullisen voimakkaasti viime kevääseen verrattuna.

Barometrissa kysytään myös yritysten tämänhetkistä tilannetta suhteessa 12 kuukauden takaiseen tilanteeseen. Noin 23 prosenttia pk-yrityksistä kokee suhdannetilanteen paremmaksi ja 32 prosenttia heikommaksi kuin vuosi sitten. Tämänhetkistä tilannetta kuvaava saldoluku saa siis arvon -9,

joka on sama kuin edellisessä eli kevään 2023 barometrissa. Vaikein tilanne on rakentamisen alalla ja teollisuudessa, joissa 43 prosentilla ja 40 prosentilla yrityksistä suhdanne koetaan nyt heikommaksi. Rakentamisessa vain 15 prosenttia pk-yrityksistä kokee suhdannetilanteen olevan parempi kuin vuosi sitten. Lievästi muita parempi tilanne on palveluissa, jossa 26 prosenttia yrityksistä sanoo nykytilanteen olevan vuoden takaista parempi. Ero voimakkaasti kasvuhakuisten ja muiden yritysten välillä on suuri: voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten saldoluku on 21, mikä on korkea varsinkin verrattuna keskimääräistä kasvua tavoittelevien (asemansa säilyttäjät) ja kasvua tavoittelemattomien saldolukuihin, -19 ja -17.

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	21	53	27	-6
Toimialoittain				
Teollisuus	23	46	31	-8
Rakentaminen	14	50	36	-23
Kauppa	19	50	31	-11
Palvelut	22	55	22	0
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	52	36	12	41
Kasvuhakuiset	34	45	21	13
Asemansa säilyttäjät	14	55	32	-18
Ei kasvutavoitetta	8	65	26	-18
Toimintansa lopettavat	6	41	54	-48
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	21	56	24	-3
5–9 henkilöä	22	45	33	-11
10–19 henkilöä	19	54	27	-8
20–49 henkilöä	21	49	30	-9
yli 50 henkilöä	15	56	29	-13
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	14	50	35	-21
1990–1999	15	56	29	-14
2000–2009	18	56	26	-9
2010 jälkeen	27	50	22	5

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat vahvistuneet samaan aikaan, kun yleiset suhdanneodotukset ovat nousseet kevään lukemista. Saldoluku nousi kevään barometrista kahdeksan yksikköä ja saa arvon yhdeksän. Talousnäköymien yleisestä epävarmuudesta huolimatta saldoluvin arvo on positiivinen ja poikkeukselliseen vuoteen nähden kohtuullinen, vaikkakin edelleen jonkin verran koronapandemiaa edeltävää tasoa alhaisempi.

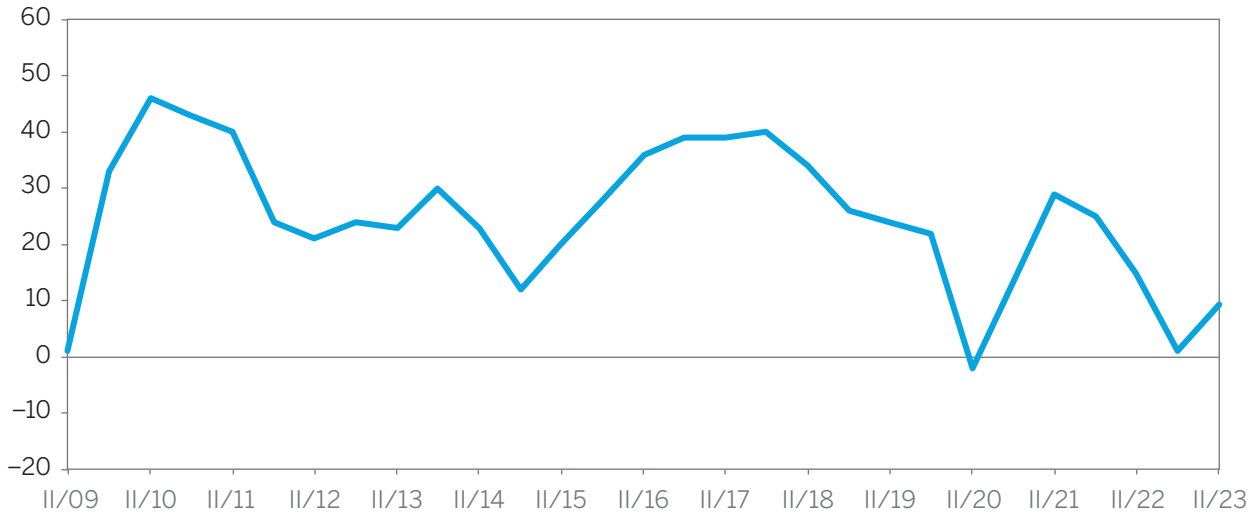
Korkeimmat odotukset liikevaihdon kasvusta ovat palveluissa ja teollisuudessa, joissa saldolu-
vut ovat 17 ja 16. Teollisuuden liikevaihtonäkymät nousivat kuusi yksikköä keväästä. Palveluissa liikevaihto-odotukset ovat parantuneet selvästi: nousua on tullut keväästä yhdeksän yksikköä ja palveluiden saldoluku saa arvon 17. Kaupan alalla odotukset ovat vahvistuneet kevään barometrista viidellätoista yksiköllä päätyen niukasti positiiviseksi saldolu-
vulla yksi. Rakentamisen liikevaihto-odotukset ovat viime kevään tapaan päätoimialoista synkimmät: odotukset ovat nousseet kolmella yksiköllä,

mutta saldoluku saa selvästi negatiivisen arvon -15.

Rakentaminen pois lukien pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat olevan hieman useimpia talousennusteita positiivisempia. Kuluvalla vuodelle tehtyjen talousennusteiden mukaan Suomen bruttokansantuotteen ennustetaan pysyvän ennallaan tai supistuvan hyvin lievästi.

Liikevaihto-odotukset ovat selvästi korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Erot eri kokoluokan pk-yritysten välillä ovat kasvaneet voimakkaasti vuoden takaiseen barometriin verrattuna. Pienimpien, alle viisi henkilöä työllistävien, yritysten näkymät ovat selvästi muita heikkommat. Hieman alle joka kolmas alle 5 henkilön yrityksistä arvioi liikevaihtonsa kasvavan seuraavan 12 kuukauden aikana, kun suurimmissa pk-yrityksissä kasvavaa liikevaihtoa odottavien osuus on yli 40 prosenttia. Pienimmistä yrityksistä 24 prosenttia uskoo liikevaihtonsa pienenevän ja suuremmissa pk-yrityksissä osuus on noin 20 prosenttia.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	34	41	25	9
Teollisuus	40	36	24	16
Rakentaminen	21	44	36	-15
Kauppa	32	38	31	1
Palvelut	38	42	20	17

3.3 KANNATTAVUUS

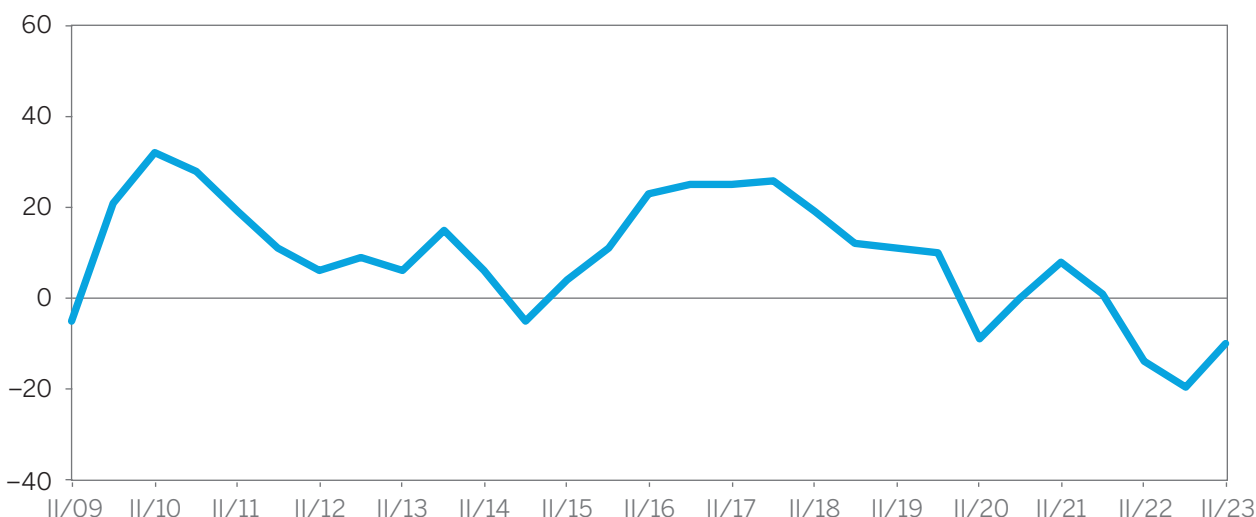
Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat viime vuosina heikentyneet voimakkaasti samaan aikaan, kun yleinen luottamus talouteen on laskenut. Vielä keväällä 2023 pk-yritysten näkymät kannattavuudesta olivat syksyä 2021 lukuun ottamatta laskeutuneet jokaisessa barometrissa vuodesta 2018 alkaen. Kevään 2023 barometrissa odotukset kannattavuudesta olivatkin alempana kuin kertaakaan vuoden 1992 jälkeen. Poikkeuksellisen talven ja alkuvuoden jälkeen epävarmuus tulevasta on hieman hellittänyt, mutta kannattavuusodotusten saldoluku on edelleen negatiivinen arvolla -10.

Odotukset ovat parantuneet lievästi kaikilla päätoimialoilla. Suurin muutos tapahtui kaupan alalla, jossa odotukset nousivat kolmetoista yksikköä pää-

tyen arvoon -21 ja palautuen hyvin lähelle vuoden takaista tasoa. Samaan aikaan rakentamisen odotukset kannattavuuden kehityksestä paranivat vain viisi yksikköä, jääden toimialoista negatiivisimpaan arvoon -23. Vaikka kaikkien päätoimialojen kannattavuusodotukset ovat nollan alapuolella, hieman muita vähemmän negatiiviset odotukset ovat palveluissa, jonka saldoluku saa arvon -3.

Poikkeuksellista tilanteessa on se, että yrityksen kokoluokka ei näyttäisi olevan yhteydessä odotuksiin kannattavuuden kehittymisestä: kaiken kokoisten pk-yritysten näkymät ovat selvästi negatiiviset. Negatiivisimmat näkymät ovat 5–9 henkilön yrityksissä, mutta alle viiden hengen yrityksissä odotukset ovat kaikista kokoluokista vähiten negatiiviset.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	22	45	32	-10
Teollisuus	25	40	35	-10
Rakentaminen	16	45	39	-23
Kauppa	17	44	38	-21
Palvelut	25	46	28	-3

3.4 VAKAVARAISSUUS

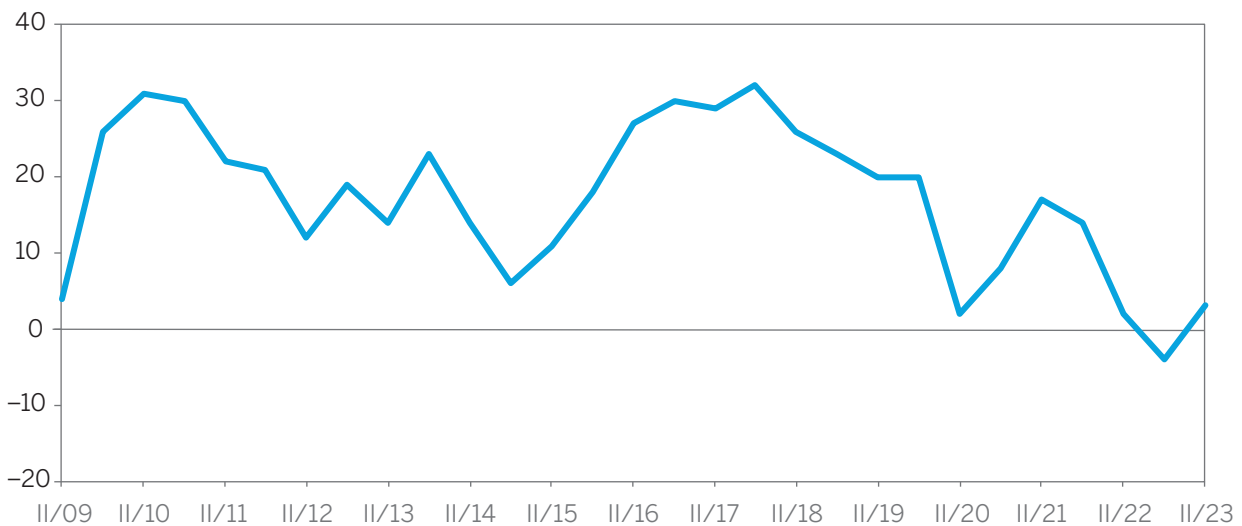
Hieman aiempaa useampi pk-yritys odottaa vakavaraisuutensa paranevan. Poikkeuksellisen edeltävän vuoden jälkeen odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat siis alkaneet hitaasti palautumaan: saldoluku nousi kevään barometrissa seitsemän yksikköä arvoon kolme. Odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat käytännössä samalla tasolla kuin vuosi sitten syksyllä, mutta tällä kertaa näkymien suunta on ylöspäin.

Parantuneet odotukset koskevat kaikkia toimialoja. Suurin muutos tapahtui palveluissa ja kaupassa, joiden saldoluvut nousivat syksystä yhdeksän ja kymmenen yksikköä saaden arvot 8 ja -3. Palveluiden saldoluku on myös päätoimialoista korkein.

Negatiivisimmat näkymät ovat rakentamisessa saldoluvulla -5. Teollisuuden näkymät ovat niukasti positiiviset saldoluvulla 1. Kokoluokittain tarkasteltuna erot vakavaraisuusodotuksissa ovat melko pieniä. Kokoluokkien saldoluvut vaihtelevat välillä 2-7, ja näkymät ovat positiivisimmat vähintään 10 hengen yrityksissä.

Aikaisintaan vuodesta 2010 alkaen toimineissa yrityksissä odotetaan selvästi positiivisempia vakavaraisuuden muutoksia kuin muissa yrityksissä, saldoluvun ollessa näissä yrityksissä 12. On kuitenkin huomattava, että barometrissa mitataan vakavaraisuusnäkymien muutosten suuntaa ja voimakkuutta, ei vakavaraisuuden tasoa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	22	59	19	3
Teollisuus	22	57	21	1
Rakentaminen	19	57	24	-5
Kauppa	18	60	22	-3
Palvelut	24	59	17	8

3.5 INVESTOINNIT

Pk-yritykset arvioivat investointien vähenevän merkittävästi lähiaikoina. Heikentyneiden suhdanne- ja kasvuodotusten seurauksena kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä kuin niitä, joissa investointien odotetaan lisääntyvän.

Investointien arvon muutosodotusten saldoluku päättyi lukemaan -17. Saldoluvun arvo nousi keväästä neljällä yksiköllä, mutta laski viidellä yksiköllä vuoden takaisesta. Investointiodotusten heikko kehitys on todennäköisesti yhteydessä poikkeuksellisen suureen epävarmuuteen sodan jatkumisesta, talouskasvun nopeudesta ja toimintaympäristön muutoksista. Myös pitkään jatkuneella inflaatiolla ja sen seurauksena tapahtuneella korkotason nopealla nousulla on suora vaikutus pk-yritysten investointeihin ja investointiaikeisiin.

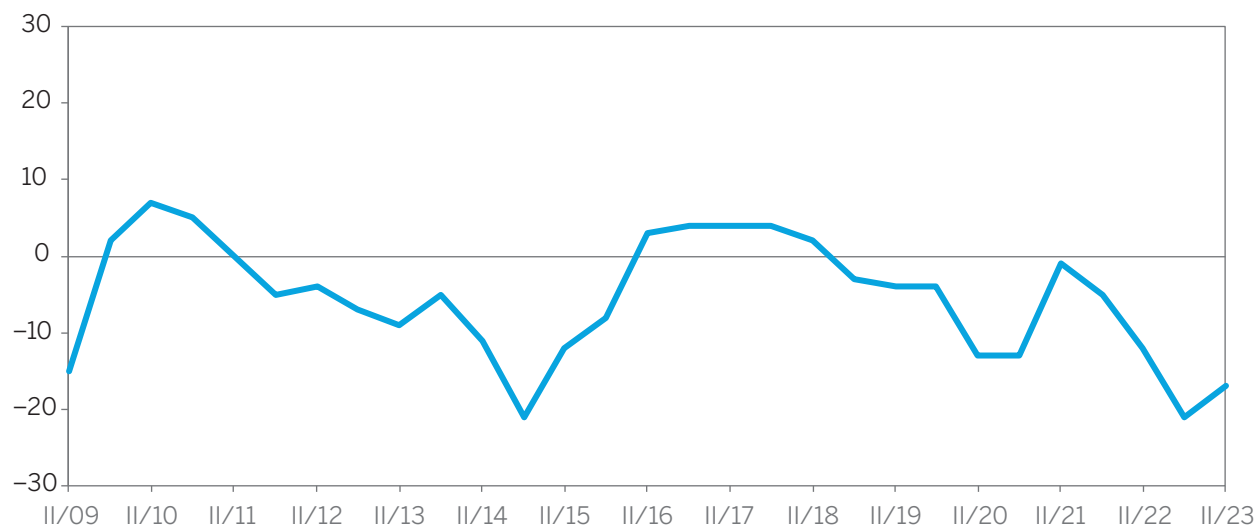
Niistä yrityksistä, jotka odottavat investointiensa pysyvän samana tai pienenevän, lähes puolet ilmoittavat syyksi sen, että aineelliset investoinnit eivät ole keskeisiä yrityksen strategiassa. Sen sijaan vain 18 prosenttia näistä pk-yrityksistä ei pidä aineettomia investointeja keskeisinä yrityksen strategiassa.

Lähes joka viides yritys pitää rahoituksen hintaa keskeisenä syynä sille, että ei aio lisätä investointejaan. Syy on erityisen yleinen teollisuusyrityksissä, joista sen on valinnut 38 prosenttia.

Heikoimmat odotukset investointien lähiajan kehityksestä ovat kevään tapaan rakentamisessa ja kaupassa, joiden saldoluvut saavat arvot -33 ja -20. Rakentaminen oli myös ainoa päätoimialoista, jonka investointiodotukset laskivat keväästä: edelliseen barometriin verrattuna rakentamisen investointien saldoluku laski neljä yksikköä, mutta kaupan odotukset nousivat kymmenen yksikköä. Teollisuudessa ja palveluissa odotukset nousivat hieman edellisestä barometrasta päättyen saldolukuihin -11 ja -13. Investointiaikeilla ei vaikuta olevan yhteyttä yrityksen henkilöstön määrään.

Myönteinen yllätys investointiodotuksissa on voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten investointien kehitystä peilaavan, jo valmiiksi selvästi positiivisen, saldoluvun nousu suhteessa edelliseen barometriin. Voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten saldoluku saa arvon 32. Tämä saattaa kertoa siitä, että ainakaan pidemmällä aikavälillä koko talouden kasvuodotukset eivät laske pelätyllä voimakkuudella.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	13	56	30	-17
Teollisuus	21	47	32	-11
Rakentaminen	11	46	43	-33
Kauppa	11	58	31	-20
Palvelut	14	60	27	-13

3.6 INNOVAATIOT SEKÄ TUOTANNON JA TUOTTEIDEN KEHITYS

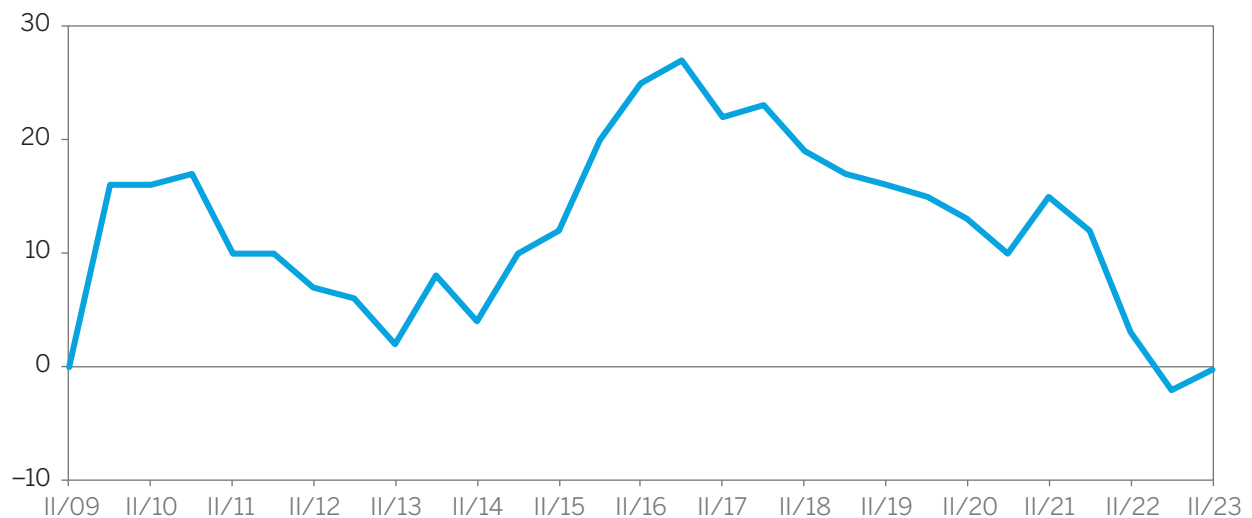
Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehittäminen ovat välttämätön osa yritysten uudistumista ja kasvua. Yritysten tiukka talous on viime vuosina vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovaatiotoimintaan ja tuotekehitykseen. Tämän seurauksena yrityksiin on muodostunut painetta toiminnan kehittämiseen.

Barometrin tulosten perusteella yritykset oletavat poikkeuksellisten aikojen muuttavan toimintaympäristöään pysyvästi. Yritykset myös ymmärtävät innovaatioiden ja tuotekehityksen merkityksen menestymisen lähteenä. Vaikka yritysten tulevaisuudennäkymät ovat tällä hetkellä tavallista epävarmemmat, ylivoimaisesti suurin osa yrityksistä on pitämässä innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehitystyön määrän ennallaan. Tämä näkyy barometrin tuloksessa, joka nousi kevään niukasti negatiivisesta lukemasta noltaan.

Kevääseen verrattuna entistä harvempi pk-yritys, nyt hieman alle viidennes, aikoo vähentää panostuksia innovaatioihin sekä tuotannon ja tuotteiden kehitykseen. Hieman alle viidennes pk-yrityksistä myös odottaa innovaatioiden sekä tuotannon ja tuotteiden kehityksen kasvavan. Edelleen enemmistö vastaajista, 62 prosenttia, ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään.

Odotusten saldoluku nousi keväästä teollisuudessa ja kaupan alalla. Teollisuudessa näkymät ovatkin selvästi muita aloja optimistisemmat: saldoluku nousi viidellä ja sai arvon 10. Suurin negatiivinen muutos koettiin rakentamisen alalla, jossa saldoluku laski neljällä yksiköllä ja päättyi arvoon -17. Rakentamisen odotukset innovaatioista sekä tuotannon ja tuotteiden kehityksestä pysyivät toimialoista alhaisimpina.

Kuva 9: Innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	19	62	19	0
Teollisuus	27	56	17	10
Rakentaminen	14	56	31	-17
Kauppa	15	66	19	-4
Palvelut	20	63	17	3

3.7 HENKILÖSTÖN MÄÄRÄ

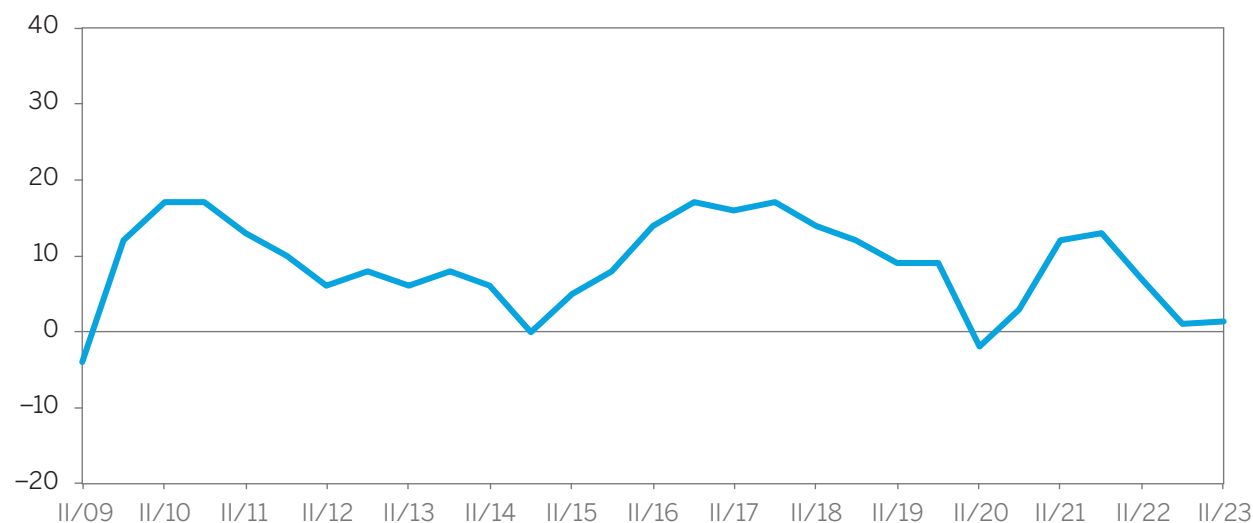
Pk-yritykset huolehtivat henkilöstöstä ja perinteisesti sinnittelevät heikkojen taloustilanteiden yli pitämällä siitä kiinni. Tämä normaali kehitys on rakentamista lukuun ottamatta nähtävissä myös tässä barometrissa. Sodan negatiiviset vaikutukset ovat huomattavat ja tulevaisuuden näkymät ovat edelleen hyvin epävarmat. Keväällä 2022 alkaneen lievän heikentymisen jälkeen odotukset henkilöstön määrän kehityksestä vaikuttavat pysähtyneen kevään 2023 tasolle.

Samoin kuin keväällä, 14 prosenttia pk-yrityksistä aikoo lisätä henkilöstön määrää seuraavan vuoden aikana. Sen sijaan 12 prosenttia yrityksistä odottaa henkilöstönsä määrän vähentyvän. Odotusten saldoluukuksi saadaan yksi, joka on sama kuin keväällä, mutta kuusi yksikköä vuoden takaista alhaisempi. Edelleenkin suuri enemmistö, eli 74 prosenttia pk-yrityksistä, aikoo kuitenkin säilyttää nykyisen henkilöstömääränsä.

Teollisuudessa työllisyysnäkymät ovat hieman paremmat kuin muilla toimialoilla, toimialan saldoluuvun ollessa kahdeksan. Rakentamisessa sen sijaan odotukset henkilöstön määrän muutoksesta laskivat entisestään arvoon -11. Kaupan alalla saldoluuku nousi kevään arvosta -8 arvoon -1. Palveluissa laskua kertyi yksi yksikkö, johtaen positiiviseen saldoluukuun neljä.

Kokoluokittain tarkasteltuna ylivoimaisesti positiivisimmat työllisyysnäkymät ovat 20–49 henkilön yrityksissä. Alle kymmenen henkilöä työllistävät sekä suuret, yli 50 henkilöä työllistävät pk-yritykset eivät oleta kykenevänsä lisäämään henkilöstön määrää juuri lainkaan. 10–19 henkilön yritykset suunnittelevat kasvattavansa henkilöstön määrää lievästi.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluuku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluuku
Kaikki yritykset	14	74	12	1
Teollisuus	22	64	14	8
Rakentaminen	9	72	20	-11
Kauppa	13	73	14	-1
Palvelut	14	77	10	4

3.8 VIENTI JA LIIKETOIMINTA ULKOMAILLA

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin yrityksiltä, jotka harjoittavat vientiä tai tuontia. Vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 20 prosenttia barometrin vastaajista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että suhteutettuna pk-yritysten kokonaismäärään Suomessa on noin 60 000 pientä ja keski suurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Määrä on noussut merkittävästi viime vuosien aikana. Luonnollisesti vientiä harjoitetaan eniten teollisuuden ja kaupan aloilla ja vähiten rakentamisessa. Vientiä harjoittavista yrityksistä hieman alle joka viidennellä vienti muodostaa pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta.

Vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista pk-yrityksistä 11 prosentilla on ulkomainen tytäryritys tai yhteisyritys. Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto. Suoraa tavara- tai palveluvientiä on selvästi yli puolella kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista pk-yrityksistä. Huomionarvoista on erityisesti viime vuosien palveluviennin voimakas lisääntyminen: keväällä 2023

suoraa palveluvientiä harjoitti 41 prosenttia pk-yrityksistä ja se oli jo lähes yhtä yleistä, kuin tavara-vienti. Nyt suoraa palveluvientiä harjoittavien yritysten osuus on kuitenkin laskenut 35 prosenttiin eli lähes kymmenen prosenttiyksikköä suoraa tavara-vientiä alemmaksi.

Vientiodotuksissa ja toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Venäjän hyökkäys Ukrainaan näkyi selvästi pk-yritysten odotuksissa viennin arvon muutoksesta kevään 2023 barometrissa, erityisesti rakentamisen alalla. Keskimääräiset odotukset viennin arvon muutoksesta ovat laskeneet vielä hieman lisää kevästä. Rakentamisen alalla sen sijaan odotusten voimakas heikentyminen on jatkunut entisestään. Vuoden takaiseen verrattuna vientiodotukset ovat laskeneet melko jyrkästi myös teollisuudessa. Kaupan alalla odotukset vientinäkömät ovat parantuneet kahdeksalla yksiköllä, kun taas palveluissa näkömät ovat heikentyneet vain hyvin lievästi. Positiivisimmat vientinäkömät ovat kevään tapaan teollisuudessa.

Taulukko 9: Yritysten liiketoiminta ulkomailla

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	20	45	12	26	17

Taulukko 10: Viennin tai liiketoiminnan muodot yrityksillä, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tavaroiden vientiä	44	85	32	68	21
Suoraa palveluiden vientiä	35	15	32	11	55
Lisensointi- tai franchising-toimintaa	5	2	0	6	6
Palkka- tai sopimusvalmistusta	6	4	3	11	6
Ulkomainen yhteisyritys tai tytäryritys	11	10	21	15	8
Muu	22	11	31	17	26

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 11: Suoraa vientiä harjoittavien yritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	56	15	13
Teollisuus	31	56	13	18
Rakentaminen	23	52	25	-2
Kauppa	31	51	18	13
Palvelut	28	59	14	14

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa lähes joka viides pk-yritys. Osuus on sama kuin suoraa vientiä harjoittavien yritysten. Viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanne tuontikaupassa on heikentynyt jonkin verran, ja pientä toimialakohtaista vaihteluakin on havaittavissa.

Tuontiodotusten saldoluku on edelleen positiivinen, mutta laskenut lievästi viimeisen vuoden aikana. Saldoluku saa arvon 9, kun tuonnin kasvua odottaa 29 prosenttia ja supistumista 20 prosenttia tuontiyrityksistä. Rakentamisen tilanne on huolestuttava, kun vain viidennes pk-yrityksistä uskoo tuonnin lähtevän kasvuun. Alan odotukset ovatkin selvästi muita toimialoja negatiivisemmat saldolluulla -8. Kaupan ja palveluiden näkymät ovat sen

sijaan hieman parantuneet kevääseen verrattuna. Positiivista on huomata, että poikkeuksellisten vuosien jälkeenkin kaupan alalla lähes kolmannes pk-yrityksistä uskoo tuonnin lähtevän kasvuun. Teollisuudessa tuontiodotukset ovat pysyneet lähes muuttumattomina keväästä, jolloin ne heikkenivät hieman syksyyn 2022 verrattuna.

Samoin kuin viennissä, myös tuonnissa odotukset kehityksestä ovat siis viime vuosina hiipuneet, vaikka ovatkin edelleen positiiviset. Odotusten muutos on samansuuntainen, mutta tuontiyritysten näkymät tuonnin kehityksestä ovat jonkin verran varovaisempia kuin vientiyritysten odotukset viennin kehityksestä.

Taulukko 12: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	17	41	7	49	7

Taulukko 13: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	51	20	9
Teollisuus	28	57	15	13
Rakentaminen	21	50	29	-8
Kauppa	32	46	23	9
Palvelut	26	57	17	10

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

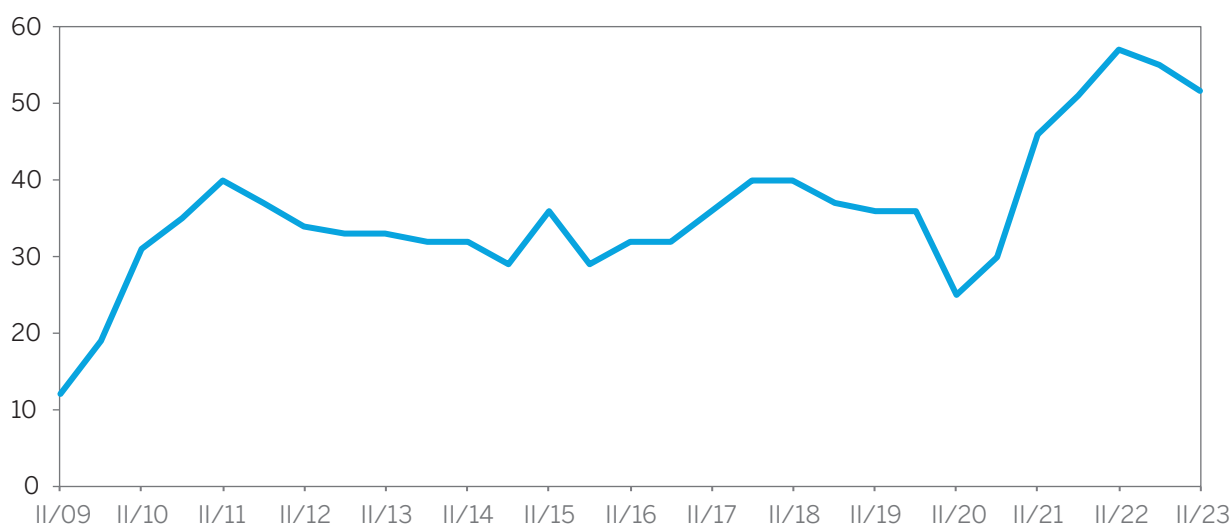
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä harvinaista, ja nytkin saldoluku odotusten noususta pysyy korkeana. Samoin erot toimialojen välillä ovat yleensä pieniä. Niin on tälläkin kertaa, ja hajonta on jopa hieman kutistunut vuoden takaisesta.

Kokoluokittain tarkasteltuna selvästi pienin saldoluku on alle viiden hengen yritysten ryhmässä. Näillä yrityksillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Tilanteen poikkeuksellisuutta kuvastaa se, että vaikka yleiset suhdanneodotukset ovat hyvin maltillisia, odotukset tuotantokustannusten kehityksestä pysyvät korkealla. Voimakkain kasvu on kui-

tenkin jo taittunut: nyt 58 prosenttia pk-yrityksistä arvioi tuotantokustannustensa kohoavan, kun vuosi sitten osuus oli vielä reilusti yli 60 prosenttia. Kustannusten nousua odottavien yritysten osuus oli voimakkaassa kasvussa jo vuoden 2020 kesästä alkaen, kunnes kasvu alkoi taittumaan syksyn 2022 huipun jälkeen.

Haastavaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten arvioidaan olevan samaa tasoa ja kasvavan yhtä nopeasti tai jopa nopeammin kuin vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusten nousuun joudutaan sopeutumaan hyvin epävarmoissa olosuhteissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 14: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	58	35	6	52
Teollisuus	63	31	6	57
Rakentaminen	59	34	7	52
Kauppa	64	29	6	58
Palvelut	56	38	6	49

3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy, että omien myytävien tuotteiden ja palvelujen hinnoitteluvaran kasvun kiihtyminen on taittunut. Lopputuotteiden ja palveluiden hintojen arvioidaan edelleen nousevan, mutta ei yhtä nopeasti kuin vielä vuosi sitten odotettiin. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan 4,8 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat laskeneet hieman yli kaksi prosenttiyksikköä edellisen barometrin tasosta.

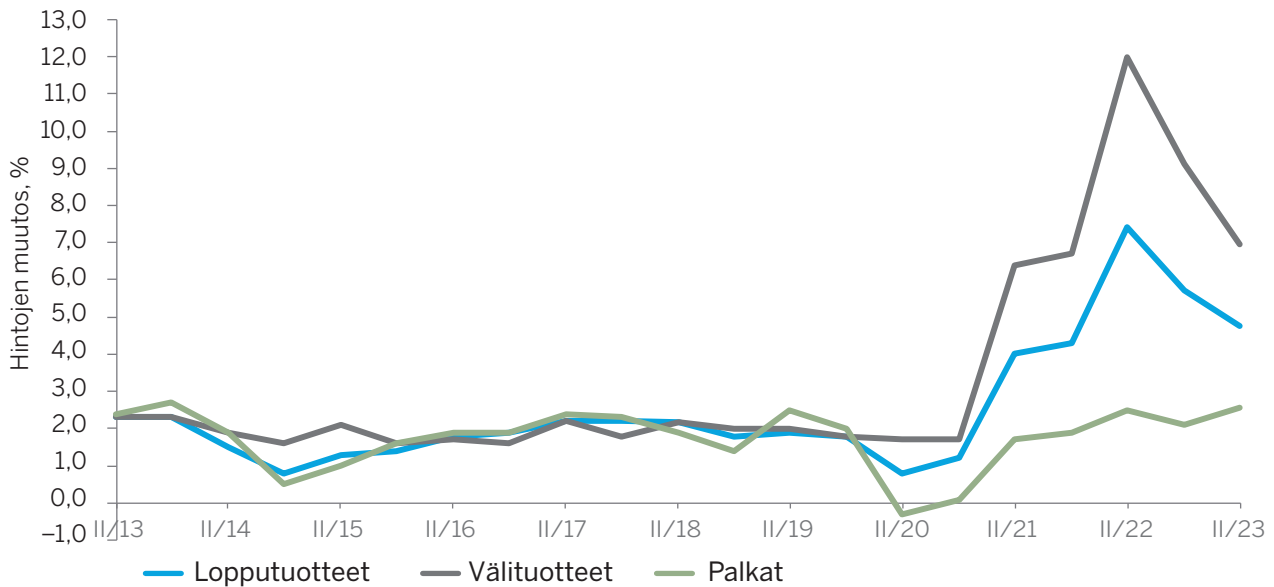
Hidastuvasti kasvava hinnoitteluvara ei kykene kompensoimaan sitä, että välituotteiden hintojen odotetaan edelleen nousevan lähes puolitoista kertaa nopeammin kuin lopputuotehintojen. Hieman yllättäen tilannetta helpottaa se, että palkkojen osalta nousuodotukset ovat maltillisia siitä huolimatta, että moni ala potee työvoimapulaa. Palkkojen arvioitu muutosnopeus on kuitenkin loppu- ja välituotteista poiketen kiihtynyt lievästi keväästä. On

kuitenkin hyvä huomioida, että palkat reagoivat normaalisti hintoihin ja suhdanteisiin viiveellä.

Vuoden takaiset suurehkot toimialoittaiset erot hintaodotuksissa ovat kaventuneet selvästi. Samaan aikaan, kun palveluissa välituotteiden odotetaan kallistuvan 7,1 prosenttia ja palkkojen nousevan 2,5 prosenttia, rakentamisessa välituotteiden nousuksi odotetaan 7,5 prosenttia, mutta palkkojen odotetaan nousevan vain 1,8 prosenttia. Teollisuudessa välituotteiden hintojen odotetaan nousevan 6,1 prosenttia. Palkkojen sen sijaan odotetaan nousevan 4 prosenttia, enemmän kuin millään muulla toimialalla.

Kaikillapäätöimialoilla ensisijaisena haasteena on välituotteet ja niiden hintojen nousu. Palkkojen nousupaine on palannut suurin piirtein vuosien 2017–2019 tasolle. Vaikka välituotteiden hintojen kasvun kiihtyminen onkin taittunut, kokonaisuutena tilanne on edelleen vaikea. Jatkuessaan välituotteiden lopputuotteita nopeampi hintojen kasvu sekä kiihtyvä palkkakustannusten nousu heikentävät yritysten toimintaedellytyksiä.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 15: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	4,8	7,0	2,6
Teollisuus	3,9	6,1	4,0
Rakentaminen	4,9	7,5	1,8
Kauppa	5,2	6,3	2,9
Palvelut	4,7	7,1	2,5

4. Kehittyminen ja kansainvälistyminen

4.1 KASVU

Kestävä talouskasvu, yleinen työllisyys ja kansantalouden tuottavuuskehitys nojaavat yksityisen sektorin kykyyn ja mahdollisuuksiin toimia ja kehittyä. Yritysten toimintamahdollisuuksien tai kilpailun tarpeeton rajoittaminen vaikuttavat negatiivisesti kansantalouden kasvumahdollisuuksiin ja työllisyyteen. Vastaavasti yritysten kasvumahdollisuuksien tukeminen on yhteydessä parempaan työllisyytilanteeseen ja julkisen talouden haasteiden helpottumiseen.

Kaikki yritykset eivät luonnollisesti joka hetki pysty tai pyri kasvamaan. Joskus oman markkinaosuuden säilyttäminen voi olla järkevä strategia ja joskus on aika jopa supistaa toimintaa ja suunnata katse uuden luomiseen. On myös syytä huomata, että nykyisen aseman säilyttäminen edellyttää yrityksiltä keskimääräistä kasvua.

Kasvuyritysten rooli on kuitenkin tärkeä, sillä ne kehittävät omaa liiketoimintaansa, osaamistaan ja uutta teknologiaa sekä hyödyntävät jo olemassa olevaa teknologiaa ja siten toimivat kasvun moottoreina ja myös kirittäjinä muille yrityksille. Innovatiivisten kasvuyritysten toiminnasta seuraa positiivisia ulkoisvaikutuksia koko yhteiskunnalle. Yritysten kasvuhakuisuus on siis yhteydessä investointihalukkuuteen: osajien saatavuus on edellytys investoinneille. Toisaalta investointihalukkuus on myös yksi henkilöstömäärän kasvattamisen taustasyistä.

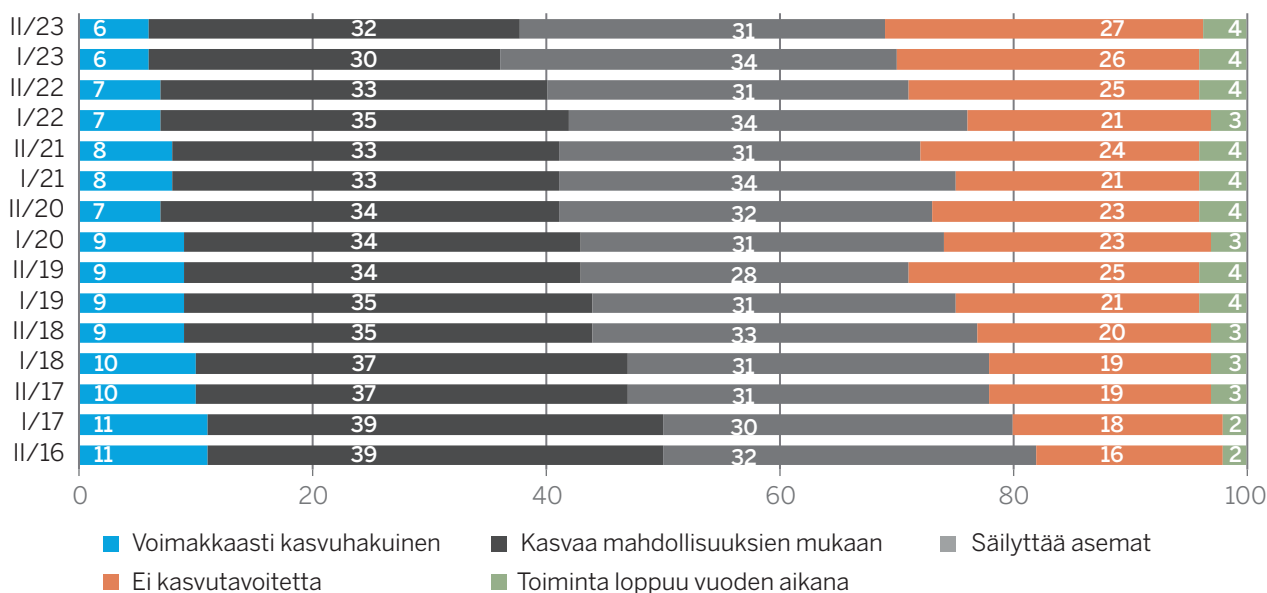
Kasvatavat yritykset luovat työpaikkoja ja investoivat keskimäärin muita yrityksiä enemmän. Usein kasvu liittyy myös yritysten haluun ja tarpeeseen

kansainvälistyä. Kansainvälisillä markkinoilla oman markkina-aseman säilyttäminen vaatii aivan toisenlaista panostusta yritystoiminnan kehittämiseen. On tärkeää ymmärtää, että tämän yritysjoukon panostuksen sivutuotteena yhteiskunnan rahoituspohja myös vahvistuu.

Positiivista on se, että pitkään jatkunut kasvuhakuisten yritysten määrän lasku pysähtyi ainakin hetkellisesti. Voimakkaasti ja mahdollisuuksien mukaan kasvuhakuisten pk-yritysten osuus nousi 2 prosenttiyksikköä. Kasvuhakuisten osuus on kuitenkin vaatimatonta ja pidemmän aikavälin trendinomaisesti lasku aiheuttaa huolta. On selvää, että tämä kehityskulku tulee saada kääntymään, ja siinä yritysten toimintaympäristön sekä liiketoiminnan kehittämisen kriittinen tarkastelu on välttämätöntä.

Toimialoittain katsottaessa teollisuus on kasvuhaluisten yritysten joukossa omassa luokassaan, sillä 57 prosentilla yrityksistä on kasvutavoitteita. Teollisuuden toimiala kohtaa paljon kansainvälistä kilpailua ja siten kasvuhakuisuus on myös ehto markkinoilla pärjäämisessä. Kasvua tai voimakasta kasvua hakevien yritysten osuus rakentamisen toimialalla on 29 prosenttia, mitä voi pitää kohtuullisena lukemana huomioiden alan vaikean suhdan tilanteen. Kaupan toimialalla kasvuhakuisia on 42 prosenttia ja palveluiden toimialalla 36 prosenttia pk-yrityksistä. Kaupan alalla ja teollisuudessa kasvuhakuisten tai voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten osuus on kasvanut hieman viime keväästä.

Kuva 13: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

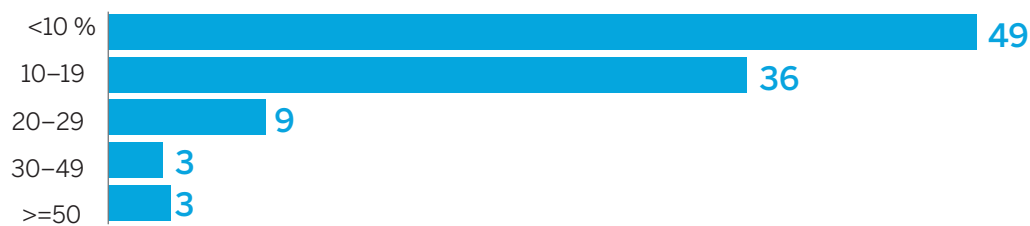
Kasvua hakevien yritysten määrä korreloi selvästi yrityksen henkilöstön määrän kanssa. Mitä suurempi yritys, sitä todennäköisemmin se tavoittelee kasvua. Samoin uudemmat yritykset ovat odotetusti keskimäärin vanhoja yrityksiä useammin voimakkaasti kasvuhakuisia. Pidempään toimineilla yrityksillä on ollut enemmän aikaa kasvaa, ja kasvuhakuisuus on keskimäärin yleisempää uusilla tai maantieteellisesti laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa.

On syytä kiinnittää huomiota siihen, että nykyistä suurempi osa pienemmistä yrityksistä löytäisi kasvupolulle. Suhteutettuna Suomen pk-yritysten lukumäärään, voimakkaasti kasvuhaluisten yritysten määrä on liikkunut viime vuosina 22 000–26 000 yrityksessä. Nyt voimakkaasti kasvuhakuisia pk-yrityksiä on barometrin tulosten perusteella arvioituna enää 18 000 kappaletta.

Toimintansa lopettavien yritysten lukumäärä on pysynyt vakaana. Neljä prosenttia yrityksistä arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana, mikä on sama määrä kuin ennen koronapandemiaa vuonna 2019 sekä pandemiavuosina 2020–2021. Ensiarvoisen tärkeää on kaikin mahdollisin keinoin yrittää vauhdittaa omistajanvaihdoksia ja yrittäjäkauppoja, jotta elinvoimaisten yritysten jatko saadaan varmistettua.

Myös asemansa säilyttämään pyrkivien yritysten osuus on pysynyt likimain entisellään useamman vuoden, mutta huolestuttavaa on pidemmällä aikavälillä kasvutavoitetta vaille olevien yritysten osuuden nousu: 27 prosentilla yrityksistä ei ole kasvutavoitetta, mikä on mittaushistorian korkein lukema. Vuonna 2016 osuus oli vain 16 prosenttia.

Kuva 14: Liikevaihdon kasvutavoite vuonna 2021, %

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus, %

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	6	32	31	27	4
Toimialoittain					
Teollisuus	12	45	27	14	2
Rakentaminen	4	25	35	33	3
Kauppa	7	35	42	12	4
Palvelut	5	31	28	32	4
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	3	24	30	37	5
5–9 henkilöä	8	37	36	16	3
10–19 henkilöä	9	44	35	13	0
20–49 henkilöä	12	53	25	8	2
yli 50 henkilöä	19	52	25	3	0
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	3	30	37	25	5
1990–1999	3	30	30	31	5
2000–2009	5	27	33	32	3
2010–	9	36	29	24	3

4.2 UUSIUTUMINEN

Hento talouskasvu on yllättänyt myönteisesti alkuvuonna, kun palvelualojen veto käänsi talouden nousuun ja pitänyt työllisyyden korkealla rakentamisen ja teollisuuden vaikeuksista huolimatta. Erilaiset kyselytutkimukset, ennakoivat mittarit ja ennusteet povaavat talouden kääntyvän laskuun loppuvuonna. Korkeiden nopea nousu ja inflaation nakertama ostovoima yhdistettynä Venäjän hyökkäyssodan jatkumisen aiheuttamaan epävarmuuteen heikentävät talouslukuja.

Digitalisaatio ja robotisaatio, yhdessä muun teknologisen kehityksen kanssa, edistyvät kuitenkin vauhdikkaasti suhdanteista riippumatta ja vaikuttavat yritysten arkeen yhä voimakkaammin. Yhtenä uutena ilmiönä on alle vuosi sitten julkistettu tekoälysovellus, joka on historian nopeiten kasvanut kuluttajasovellus. Myös paikkariippumattomien teknologisten ratkaisujen kysyntä on kasvanut pandemian jäljiltä ja niiden käyttöönotto vauhdittunut. Pk-yritysten on juostava kehityksen vauhdissa, sillä muuten kilpailussa ei pärjää.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua useasta erilähteestä. Pk-yrityksistä 15 prosenttia on ottanut käyttöön uutta teknologiaa ja 43 prosenttia on investoinut digitalisaatioon viimeisen vuoden aikana.

Kaikilla toimialoilla hieman yli puolet yrityksistä on myös kouluttanut henkilöstöään. Nopeasti kehittyvässä maailmassa osaava henkilöstö on avainasemassa yritysten menestyksen kannalta. Uudistumishalukkuus ilmenee myös siinä, että kolme kymmenestä yrityksestä on tuonut markkinoille uusia tuotteita tai palveluita.

Nopea teknologinen kehitys ja haastava taloudellinen ympäristö korostavat myös tarvetta organisoida työ yrityksen sisällä uudella tavalla. Tällaisiin toimiin on ryhdytty hieman yli 40 prosentissa pk-yrityksistä. Teollisuudessa osuus on selvästi yli 50 prosenttia, kun taas rakentamisessa lukema on vain hieman yli 30 prosenttia.

Uudet ideat ja innovaatiot syntyvät tyypillisesti erilaisissa verkostoissa. Keskeistä on osaaminen, joka liittyy toimintaympäristöihin, nopeisiin päätöksiin, markkinointiin ja myyntiin. Laajentuminen uusille markkinoille ja uusien liiketoimintamallien käyttöönotto on edellytys verkostojen laajentamiselle ja uusiin toimintaympäristöihin tutustumiselle. Siksi on huolestuttavaa, että vain 13 prosenttia yrityksistä on ottanut käyttöön uusia liiketoimintamalleja ja enää 11 prosenttia yrityksistä on laajentanut toimintaa uusille toimialoille.

Taulukko 17: Yritysten tekemät uusiutumistoimet, %,*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Investoinnit digitalisaatioon	43	41	39	46	42
Investoinnit koneisiin tai laitteisiin	58	69	72	51	55
Uuden henkilöstön palkkaaminen	37	54	35	38	35
Henkilöstön koulutus	53	52	52	52	54
Työn organisointi uudella tavalla	42	54	32	48	41
Uusien tuotteiden tai palveluiden lanseeraaminen	29	44	10	36	31
Laajentuminen uusille markkinoille	14	15	13	15	14
Uusien teknologioiden käyttöönotto	15	17	15	14	15
Uusien liiketoimintamallien käyttöönotto	13	12	8	12	14
Toiminnan laajentaminen uusille toimialoille	11	9	10	11	11

*/ Vastajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.3 TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTOIMINTA

Tutkimuksella ja kehittämisellä (T&K) tarkoitetaan tässä barometrissa luovaa ja systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi sekä tiedon käyttämistä uusiin sovelluksiin. Pk-yrityksistä 22 prosenttia raportoi yrityksellään olevan T&K-toimintaa jossain muodossa. Osuus on suhteellisen korkea. Vertailun vuoksi esimerkiksi Tilastokeskuksen T&K-menotilastojen mukaan alle 13 prosenttia yli kymmenen työntekijän yrityksistä harjoittaa systemaattisesti tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

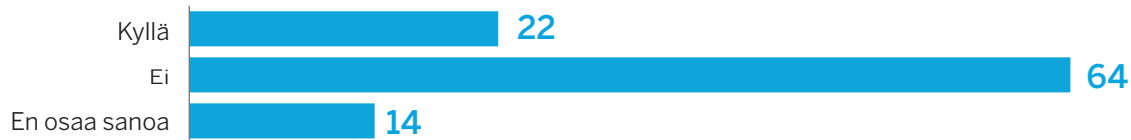
Sen sijaan 64 prosenttia pk-yrityksistä ei harjoita T&K-toimintaa lainkaan. Toimialojen välillä on odotetusti merkittäviä eroja T&K-toiminnan yleisyydessä.

Suurin osuus on teollisuudessa, jossa 39 prosentilla pk-yrityksistä on tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Harvinaisinta T&K-toimintaa on rakentamisessa 13 prosentin osuudella.

Yli kolmanneksella tutkimus- ja kehittämistoimintaa harjoittavista pk-yrityksistä T&K-menojen suhde yrityksen liikevaihtoon oli alle yhden prosentin vuonna 2022. Joka neljännellä vastanneista pk-yrityksistä T&K-menojen suhde liikevaihtoon oli yhden ja kolmen prosentin välillä, kun taas yli viiden prosentin liikevaihtoon suhteutetut T&K-menot raportoi 15 prosenttia yrityksistä.

Alle yhden prosentin liikevaihtoon suhteutetut T&K-menot olivat yleisimpiä rakentamisessa ja kaupan alalla. Toimialoista suurin osuus yli 5 prosenttia

Kuva 15: Yrityksellä on tutkimus- ja kehittämistoimintaa, %

Taulukko 18: Yrityksellä on tutkimus- ja kehittämistoimintaa, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Kyllä	22	39	13	22	23
Ei	64	48	73	64	64
Ei osaa sanoa	14	13	14	14	13

Taulukko 19: Tutkimus- ja kehittämistoimintaa harjoittavien yritysten T&K-menot suhteessa liikevaihtoon vuonna 2022, %

	0	0,1–0,9 %	1–3 %	3,1–5 %	yli 5 %	Ei tiedossa
Kaikki yritykset	7	31	24	13	15	10
Toimialoittain						
Teollisuus	2	24	37	14	15	9
Rakentaminen	10	41	12	18	15	5
Kauppa	5	39	31	13	4	8
Palvelut	8	28	21	12	19	12
Kokoluokittain						
alle 5 henkilöä	10	29	21	10	17	13
5–9 henkilöä	6	25	23	17	18	11
10–19 henkilöä	2	37	28	16	12	5
20–49 henkilöä	3	34	35	8	10	9
yli 50 henkilöä	0	41	29	16	9	5

liikevaihdostaan T&K-menoihin kohdistavia pk-yrityksiä oli palveluissa. Teollisuudessa pk-yritykset panostivat ainoana toimialana yleisimmin yhdestä kolmeen prosenttia liikevaihdostaan T&K-toimintaan.

Yleisin julkinen rahoituslähde T&K-toiminnalle on paikallis- ja alueviranomaiset (68 prosenttia pk-yrityksistä). Vähän yli kolmasosa yrityksistä on hakenut ja saanut julkista tukea myös Business Finlandilta viimeisen 12 kuukauden aikana. Alle 10 prosenttia pk-yrityksistä on hakenut ja saanut kansainvälistä rahoitusta ja vain kolme prosenttia EU:n Horisontti Eurooppa tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman rahoitusta. Kansainvälisen rahoituksen hakuprosessit koetaan usein pk-yrityksissä liian työläiksi ja raskaiksi. Kansainvälisissä rahoitusohjelmien hankehauissa on myös kansallisia kovempi kilpailu, johon varsinkaan pienimpien pk-yritysten

resurssit eivät usein riitä.

Tulevan T&K-aktiivisuuden ennakoitavuus vaihtelee merkittävästi. 29 prosenttia pk-yrityksistä ei vielä vastatessaan osannut sanoa, tuleeko yrityksen T&K-toiminta lisääntymään vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna. Vain 13 prosenttia aikoo lisätä T&K-toimia, kun taas 58 prosenttia vastanneista ei aio lisätä T&K-toimintaansa vuonna 2023. Eniten T&K-toimien lisäystä ennakoivat teollisuusalojen pk-yritykset 18 prosentin osuudella.

Pk-yritysten ennakoima T&K-toiminnan lisääminen myös kasvaa yritysten kokoluokkien mukana: yli 50 hengen pk-yrityksistä 26 prosenttia aikoo lisätä toimia, kun kaikissa pienemmissä kokoluokissa osuus jää alle 20 prosentin. Alle viiden hengen yrityksistä vain 12 prosenttia suunnittelee lisäävänsä tutkimus- ja kehittämistoimintaa vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna.

Taulukko 20: Hakenut ja saanut julkista tukea tutkimus- ja kehittämistoimintaan viimeisen 12 kk aikana, % */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Paikallis- tai alueviranomaisilta (ml. ELY-keskukset)	68	71	76	67	67
Business Finlandista	36	34	50	26	38
Muuta valtion rahoitusta (muut kuin Business Finland)	6	1	0	10	7
EU:n Horisontti Eurooppa-ohjelmasta	3	2	0	2	5
Muuta kansainvälistä rahoitusta	5	4	0	3	8

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 21: Aikoo lisätä tutkimus- ja kehittämistoimintaa vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Kyllä	13	18	11	10	14
Ei	58	52	63	59	57
Ei tiedossa	29	30	26	31	29
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	vähintään 50 henkilöä
Kyllä	12	12	15	19	26
Ei	59	56	57	56	46
Ei tiedossa	29	32	28	25	28

4.4 KANSAINVÄLISTYMINEN

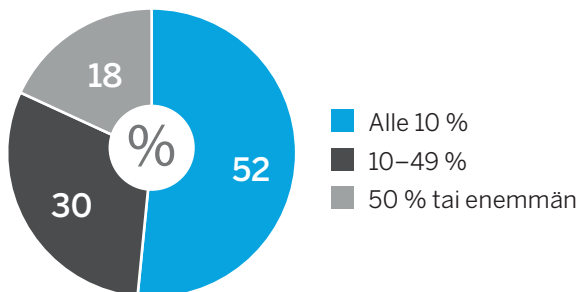
Kansainvälisyys on usealle pk-yritykselle avain menestykseen. Yhä useammalle yritykselle se on myös välttämätön väylä selviytymiselle. Monella toimialalla Suomen kotimarkkinat ovat suhteellisen rajalliset, joten kasvua on haettava ulkomailta. Kansainvälisille markkinoille lähteminen ja siellä menestyminen on erittäin suuri ponnistus pienelle ja keskikokoiselle yritykselle. Kansainvälisessä kilpailussa pärjäävät yritykset ovat keskimääräistä tuottavampia ja sitä kautta kasvavat nopeammin.

Pk-yrityksistä 20 prosentilla on vientiä tai muuta liiketoimintaa ulkomailla. Osuus on hieman laskeutunut sitten edellisen barometrin. Kansainvälistyminen myös vaihtelee merkittävästi toimialojen välillä. Teollisuudessa hieman alle puolet yrityksistä toimii kansainvälisen kaupan piirissä, kun taas rakentamisessa osuus on vain 12 prosenttia. Palveluiden ja kaupan toimialalla osuudet ovat 17 ja 26 prosenttia. Toimialat ovat tietenkin luonteeltaan hyvin erilaisia, ja rakentaminen luonnollisesti keskittyy vahvimmin kotimaahan.

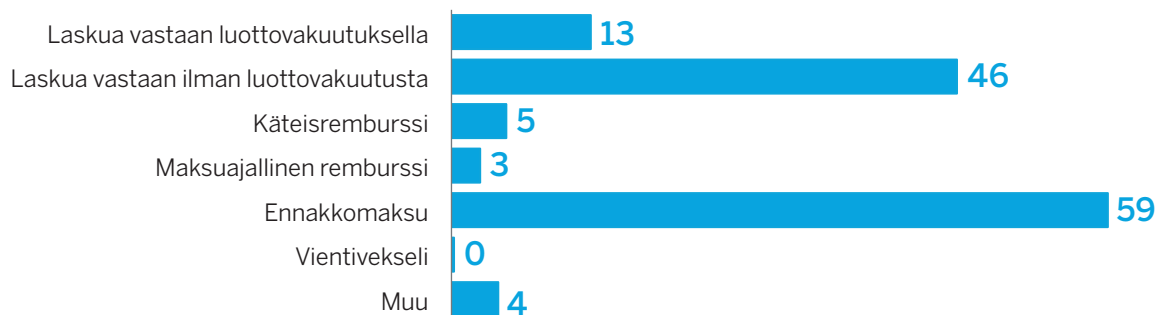
Kansainvälisyys luonnollisesti eroaa merkittävästi myös yrityskoon suhteen: yrityksissä, joissa työskentelee vähintään 50 henkilöä, noin 42 prosentilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla. 1–4 henkilöä työllistävissä yrityksissä vastaava osuus on vain 16 prosenttia. Odotetusti myös kasvuhakuisuuden suhteen löytyy kansainvälistymisessä suuria eroja. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä hieman yli puolet toimii kansainvälisillä markkinoilla, kun taas niiden yritysten kohdalla, joilla ei ole kasvutavoitetta, vain noin 9 prosentilla on vientiä tai muuta kansainvälistä toimintaa.

Suoraa tavaroiden vientiä on teollisuuden toimialalla vajaalla 40 prosentilla yrityksistä, kun taas rakentamisen toimialalla sitä on vain noin neljällä prosentilla yrityksistä. Pk-yritykset vievät enemmän tavaroita kuin palveluita, sillä esimerkiksi teollisuudessa palveluvientiä harjoittaa vain noin 7 prosenttia toimialan yrityksistä. Voimakkaasti kasvuhaluisten yritysten joukosta useammalla kuin joka neljänneksellä on suoraa tavaravientiä. Myös suoraa palveluvientiä on voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä selvästi muita ryhmiä enemmän, osuuden ollessa

Kuva 16: Viennin osuus kokonaisliikevaihdosta, %

Kuva 17: Vientikaupan rahoitusinstrumenttien käyttö, % */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

14 prosenttia. Tulokset kokonaisuudessaan tukevat oletusta siitä, että viennin edistäminen on yhteydessä nopeampaan kasvuun ja korkeampaan työllisyyteen

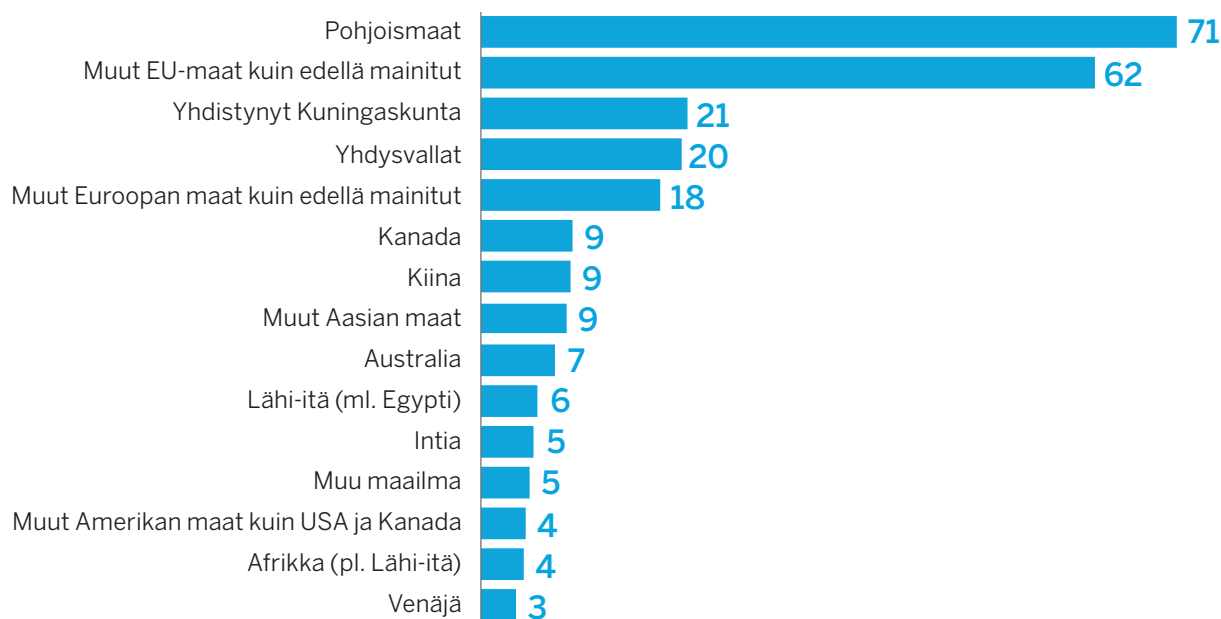
Kansainvälistyneistä yrityksistä vajaalla viidenneksellä viennin kokonaisosuus liikevaihdosta on vähintään 50 prosenttia, ja vientitoiminta on siten yrityksen ensisijainen liikevaihdon lähde. Hieman yli puolella kansainvälistyneistä yrityksistä viennin kokonaisosuus liikevaihdosta jää alle kymmeneen prosenttiin ja 30 prosentilla viennin osuus kokonaisliikevaihdosta sijoittuu välille 10–49 prosenttia. Vaikka yritysten viennin osuus liikevaihdosta jäisikin pieneksi, niin vaikutus on todennäköisesti näillekin yrityksille liikevaihto-osuuttaan merkittävämpi. Eriytyisesti näin on, jos vientialueen talous kehittyy positiivisemmin kuin päämarkkina-alueella kotimaassa.

Pk-yritykset vievät tuotteitaan tai palveluitaan yleisesti ennakkomaksua vastaan. Näin tekee 59 prosenttia yrityksistä, mikä on 8 prosenttiyksikköä enemmän kuin kevään barometrissa. Pandemia-

aikana näin toimivien yritysten määrä kasvoi hiukan normaalioloihin verrattuna heijastaen lievää varovaisuuden lisääntymistä. Syksyyn 2022 verrattuna ennakkomaksun yleisyys on kasvanut neljällä prosenttiyksiköllä. Lisäksi on huomionarvoista, että 46 prosenttia yrityksistä ilmoittaa toimivansa laskea vastaan ilman luottovakuutusta. Yritysten käytänteet voivat luonnollisesti myös vaihdella riippuen vastapuolesta ja kohdemaasta.

Ulkomaankauppaa harjoittavista yrityksistä 71 prosentilla liikekumppani toimii muissa Pohjoismaissa. Pohjoismaat ovat siis erittäin tärkeä markkina-alue suomalaisille pk-yrityksille. Euroopan unioni on luonnollisesti myös merkittävä markkina-alue. Maantieteellisesti etäämmällä siirryttäessä maiden rooli markkina-alueina pienenee selvästi. Sodan seurauksena Venäjän osuus on romahtanut vuoden 2021 syksyn 20 prosentista kolmeen prosenttiin. Syksyllä 2022 Venäjän osuus oli jo laskeutunut 9 prosenttiin.

Kuva 18: Pk-yritysten markkina-alueet ulkomailla, % */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.5 KANSAINVÄLISTYMISPALVELUJEN KÄYTTÄMINEN PK-YRITYKSISSÄ

Pienille ja keskisuurille yrityksille on tarjolla kansainvälistymispalveluita useasta lähteestä. Järjestelyllä on etunsa, sillä usein yritysten tarpeet kansainvälistymisasioissa poikkeavat toisistaan. Esimerkiksi joskus tarvitaan maastietoa kohdemaista, kun toisinaan taas tarvitaan yksityiskohtaista rahoitukseen liittyvää tietoa. On kuitenkin huolehdittava siitä, että yrittäjät eivät joudu "luukkuluuppiin". Riittävän kokoiset ja hyvin resursoidut palvelukeskukset ovat usein yrittäjän kannalta tehokkaita ja vastaavat useimpiin kysymyksiin tiedonhankinnassa ja ongelmatilanteissa. On tärkeä huolehtia siitä, että julkisin varoin

ylläpidettävät palvelut ovat tehokkaita ja päällekkäisyyksiä vältetään.

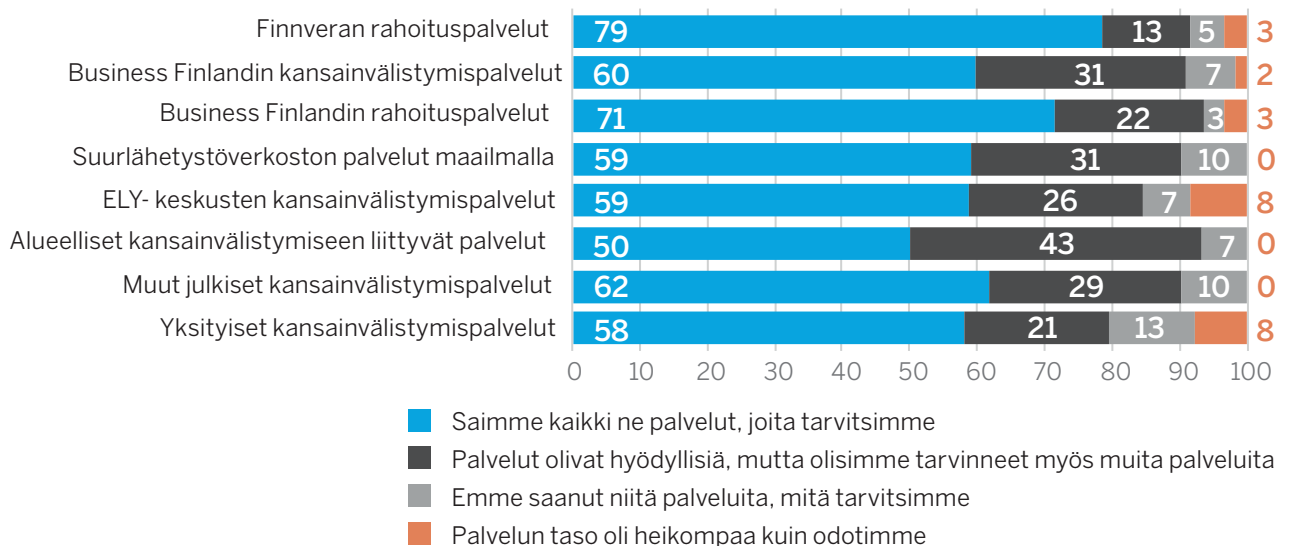
Koska vain kotimarkkinoihin keskittyvät yritykset eivät tarvitse kansainvälistymispalveluja, niistä kysyttiin vain kansainvälisesti toimivilta yrityksiltä. Näistä yrityksistä enää reilu viidennes on hyödyntänyt kansainvälistymispalveluja. Rahoitukseen liittyvissä asioissa Business Finlandin palveluja on käyttänyt 16 prosenttia ja Finnveran palveluja noin 7 prosenttia kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä. Poikkeuksellisesti rakentamisessa oli jopa enemmän tarvetta kansainvälistymispalveluille kuin

Kuva 19: Kansainvälistymispalveluiden käyttö, % */

*/ Yritykset, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla.

Kuva 20: Palvelua käyttäneiden tyytyväisyys kansainvälistymispalveluihin, %

teollisuudessa, jossa tarvetta palveluille on yleensä ollut suhteellisesti eniten.

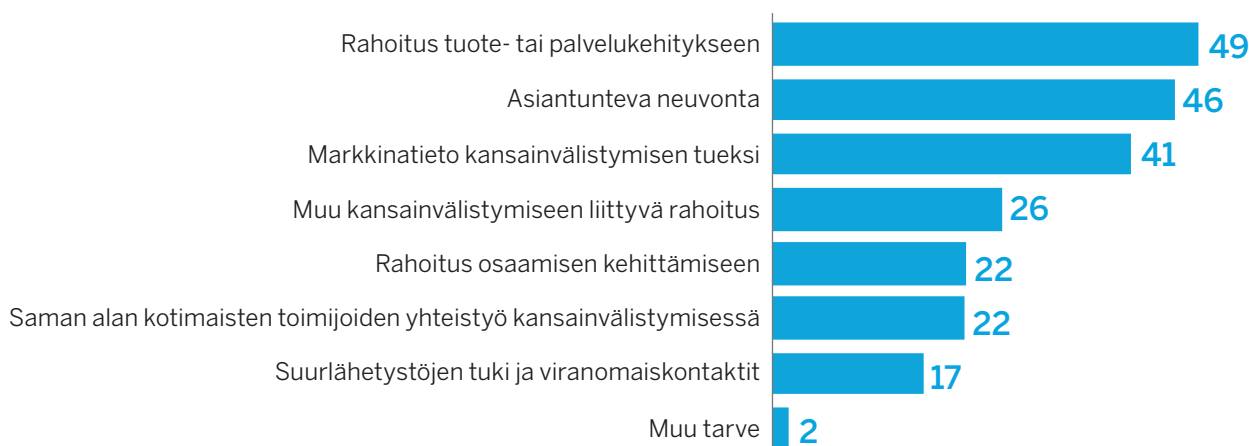
Yritykset ovat varsin tyytyväisiä saamiinsa kansainvälistymispalveluihin. Esimerkiksi 79 prosenttia yrityksistä kertoo saaneensa Finnveran rahoituspalveluista kaikki tarvittavat palvelut. Myös tyytyväisyys Business Finlandin palveluihin on myös varsin korkealla tasolla. Vain tyytyväisyys suurlähetystöjen palveluihin on laskenut hieman vuoden takaisesta.

10 prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa tarvitsevänsä kansainvälistymispalveluja seuraavan vuoden kuluessa. Voimakkaasti kasvuhakuisilla pk-yrityksillä tarve on yli nelinkertainen. Toimialoista tarve

on suurinta teollisuudessa ja pienintä rakentamisessa. Palveluittain tarkasteltuna eniten tarvitaan palveluita liittyen liiketoimintakontaktien luomiseen kohdemarkkinoilla. Lähes yhtä merkittävä tarve on tuote- tai palvelukehityksen rahoitukseen liittyville palveluille. Pk-yrityksillä on suuri tarve myös asiantuntevalle neuvonnalle ja markkinatiedolle.

Tulokset osoittavat kansainvälistymispalveluiden tarpeellisuuden. Niiden tehokas tarjoaminen on kansantalouden kannalta kannattavaa investointitoimintaa. On ensiarvoisen tärkeää kertoa niistä yrittäjille entistä tehokkaammin.

Kuva 21: Kansainvälistymispalveluiden tarve seuraavan 12 kuukauden aikana, % */

4.6 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

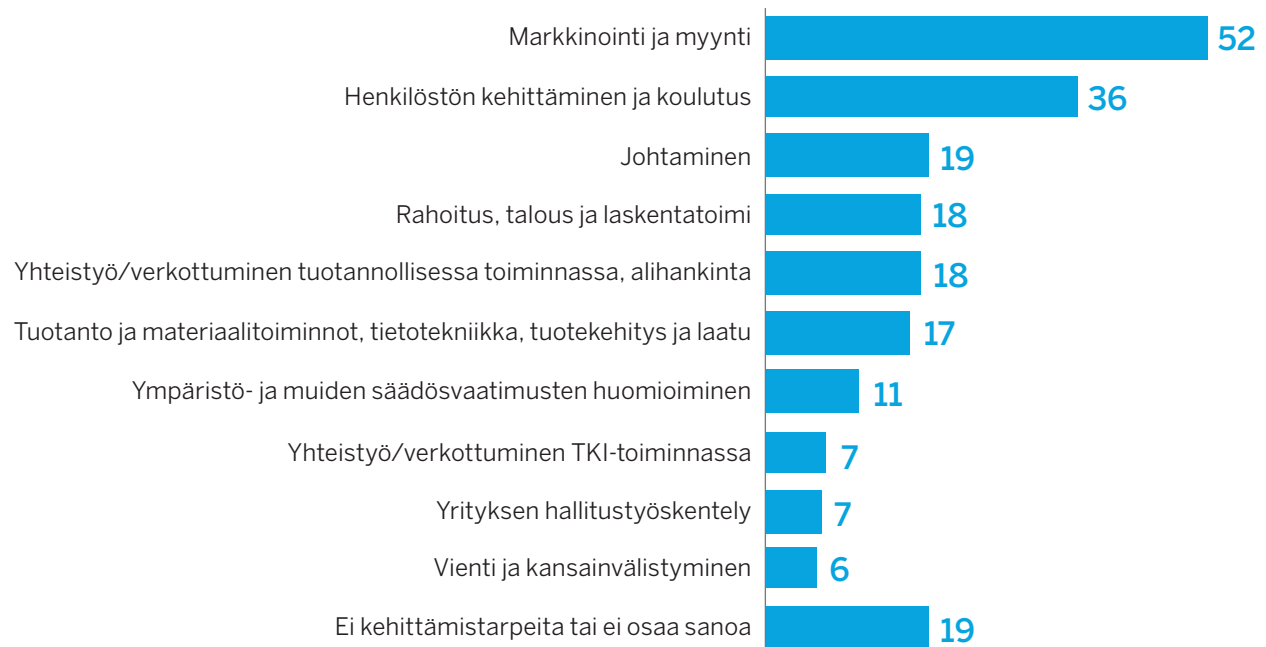
Kansainvälistyneessä liiketoimintaympäristössä yritysten toimintaedellytykset muuttuvat nopeasti. Suurimmalle osalle yrityksistä kehittyminen on eilinehto, ja kun erityisesti puhutaan kansainvälistyneistä pk-yrityksistä, oman toiminnan kehittäminen on välttämätöntä. Kansainvälisen kilpailun kovuutta ei pidä aliarvioida.

Kehittämistarpeista kertoneet pk-yritykset kokevat perinteisesti, että eniten kehittämistä on myynnissä ja markkinoinnissa. Nyt jo yli puolet yrityksistä

kokee, että ne voisivat kehittää myynnin ja markkinoinnin osaamista. Myös henkilöstön kehittäminen ja kouluttaminen nousevat yritysten näkökulmasta tärkeiksi kehittämistarpeiksi.

Moni yritys nostaa tärkeäksi kehittämiskohteeksi myös johtamisen. Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn lisääntyminen, monimutkaistuminen ja kireys ovat saaneet aikaan sen, että entistä useampi pk-yritys kokee keskeisenä tarpeena kehittää rahoitus- ja talousosaamistaan. Ympäristö- ja muiden säädös-

Kuva 22: Tärkeimmät kehittämistarpeet, % pk-yrityksistä */

*/ Vastaajat ovat voineet valita kolme tärkeintä vaihtoehtoa.

vaatimusten huomioon ottamista pidetään vielä varsin harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena, mutta niidenkin rooli on kasvanut hieman vuoden takaisesta.

Yritystoiminnan kehittämisen esteitä kysyttäessä esiin nousevat samat asiat kuin aikaisemmillakin kierroksilla. Yleinen suhdanne- ja taloustilanne näkyy vastauksissa edelleen voimakkaimpana, mikä näkyy liki joka kolmannen pk-yrityksen pahimpana pulmana. Vaikka työvoiman saatavuusongel-

mat ovat hieman lievittäneet vuoden takaisesta barometrasta, ne näkyvät silti haastavasta suhdanteesta huolimatta yhä toiseksi suurimpana kehittämisen esteenä. Etenkin rakentamisessa heikko työvoiman saatavuus vaikuttaa negatiivisesti. Korkea inflaatio näkyy myös pk-yrityksille ja kustannustaso onkin yksi keskeinen kehittymisen este. Rahoituksen ongelmat korostuvat teollisuudessa. Yritystoiminnan sääntely askarruttaa pk-yrityksiä hieman aikaisempaa vähemmän.

Taulukko 22: Pk-yritysten pahimmat kehittämisen esteet, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yritystoiminnan sääntely	6	3	5	7	7
Kustannustaso	15	19	13	13	15
Kilpailutilanne	9	8	6	11	9
Rahoitus	7	12	8	6	7
Työvoiman saatavuus	15	14	19	13	15
Resurssitekijät	5	4	3	4	5
Yleinen suhdanne-/ taloustilanne	30	32	34	39	27
Ei osaa sanoa	13	7	12	7	15

5. Toimintaympäristö

5.1 PK-YRITYSTEN RAHOITUS

Tiukka pankkitoiminnan sääntely ja yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisen rahoituksen käytössä: barometrin mukaan alle puolella pk-yrityksistä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suhteessa kevään barometriin ulkoisen rahoituksen käyttö on säilynyt ennallaan. Lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta omaavien pk-yritysten osuus on muuttunut viime vuosien aikana hyvin vähän.

Rahoituksen saatavuus näyttäisi heikentyneen jossain määrin viime keväästä. Viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana rahoitusta ottaneiden määrä on laskenut hieman edellisestä barometrissa. Pk-yrityksistä 21 prosenttia raportoi ottaneensa viimeksi

kuluneiden 12 kuukauden aikana ulkoista rahoitusta. Laskua keväästä on kolme prosenttiyksikköä.

Tällä kierroksella yhdeksän prosenttia pk-yrityksistä kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on noussut kahdella prosenttiyksiköllä keväästä ja sen voidaan katsoa olevan kohtuullisen korkealla tasolla verrattuna siihen, että rahoitusta hakeneista yrityksistä vain kolme prosenttia kertoi saaneensa kielteisen rahoituspäätöksen. Vaikuttaa siltä, että osa rahoitusta tarvitsevista pk-yrityksistä ei hae rahoitusta. Syynä hakemattomuuteen ovat ensisijaisesti kireät vakuusvaatimukset ja rahan korkea hinta.

Taulukko 23: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	45	58	55	50	39
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	35	56	62	62	76

Taulukko 24: Ulkoisen rahoituksen hankkimisen tarve viimeisen 12 kk aikana, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Kyllä, ja saanut rahoitusta	21	32	26	24	17
Kyllä, mutta ei ole saanut rahoitusta	3	3	3	2	4
Kyllä, mutta jättänyt hakematta rahoitusta	9	11	11	9	8
Ei ole ollut tarvetta	67	54	59	64	71

Oman pääoman merkitys rahoituksen saatavuudessa on korostunut samaan aikaan, kun Venäjän hyökkäyssodan seurauksena kohonneet kustannukset ovat syöneet monen pk-yrityksen varoja. Koska oma pääoma vaikuttaa rahoitusriskiin, on oman pääoman puutteesta tullut merkittävä este saada rahoitusta. Lisäksi yrityksen vieraan pääoman rahoitukseen saattaa liittyä rahoitusrakennetta koskevia erityisehtoja, joiden vuoksi oman pääoman muutoksilla voi olla välitön vaikutus jo olemassa olevan vieraan pääoman korkoon ja takaisinmaksuvaatimuksiin.

Rahoituksen käytössä ei ole suurta muutosta yritysten eri kokoluokissa. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö

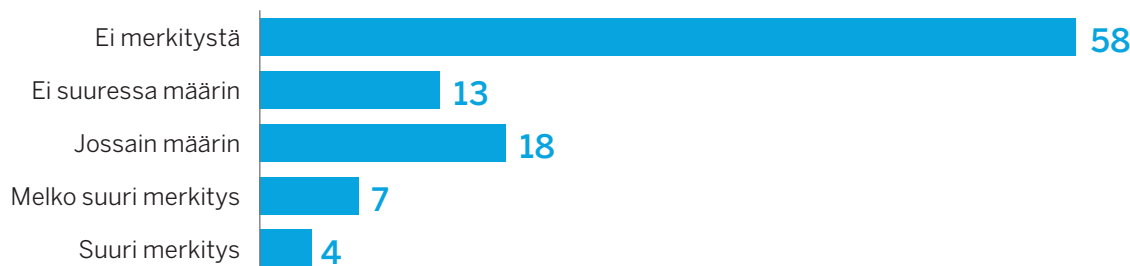
on suuremmissa, yli kymmenen hengen pk-yrityksissä. Ainoastaan pienemmissä yrityksissä rahoituksen käyttö on laskenut verrattuna aiempaan. Näistä yrityksistä vain vajaa kuudennes on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta. Tämä osuus on laskenut selvästi viime keväästä.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman vähemmän kuin edellisen, keväällä julkaistun barometrin aikaan. Nyt 18 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuodesta osuus oli kaksi prosenttiyksikköä suurempi. Muutoksen taustalla on rakentamisen, palveluiden ja kaupan yritysten aiempaa pienempi tarve hakea rahoitusta. Sen sijaan teollisuudessa rahoit-

Taulukko 25: Syyt miksi ei ole saanut tai on jättänyt hakematta rahoitusta, %

	Toimialoittain				
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Rahan korkea hinta	24	31	19	30	22
Kireät vakuusvaatimukset	26	33	36	23	22
Rahoituksen huono yleinen saatavuus	14	10	14	8	16
Vientisaatavien vakuuttamisen vaikeus	0	0	0	0	0
Laina-ajan lyhyys	1	0	0	3	2
Korkea oman pääoman vaatimus	11	8	4	4	15
Muu syy	25	18	27	32	23

Kuva 23: Rahoituksen saatavuuden merkitys kyyville vastata kasvavaan kysyntään, %

tuksen ottamisaikomukset ovat kasvaneet. Kehitys ei ole kuitenkaan oleellisesti muuttanut toimialojen välisiä eroja. Yleisimmin rahoitusta aiotaan perinteiseen tapaan ottaa teollisuudessa.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna aikomuksissa hakea rahoitusta ei ole merkittäviä eroja edelliseen barometriin verrattuna suurimpia pk-yrityksiä lukuun ottamatta. Kaikissa muissa kokoluokissa pk-yritysten rahoitusaikomukset ovat hieman laskeneet kevään tasosta. Suurimmilla pk-yrityksillä aikomukset ovat sen sijaan kasvaneet. Myönteistä rahoituksenottamisaikomuksissa on se, että kasvuhakuisten yritysten kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan on säilynyt kohtuullisen hyvänä.

Rahoituksenottamisaikomusten taustalla näkyy sodan aiheuttama poikkeuksellinen tilanne, suuri epävarmuus ja siitä seuraava investointiaktiiviteetin vaikeus. Näiltä osin näkymät ovat säilyneet lähes edellisen barometrin tasolla. Pk-yritysten taloudellinen tilanne on kuitenkin heikentynyt selvästi, mikä näkyy siinä, että rahoitusta käyttöpääomaksi hakevien yritysten osuus on kääntynyt selvään kasvuun.

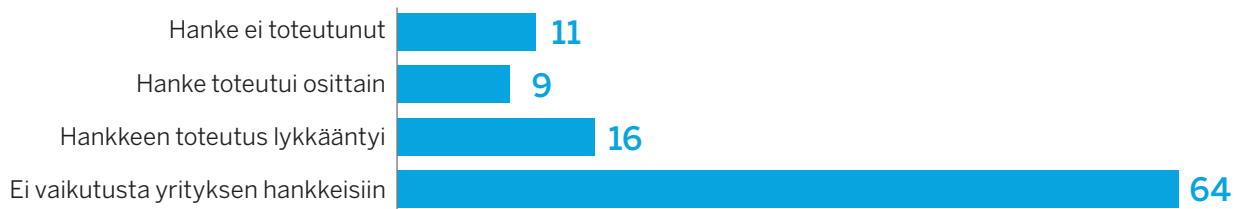
Niistä pk-yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 31 prosenttia hakee sitä yrityksen heikosta tilanteesta johtuvaksi käyttöpääomaksi. Kasvua keväästä on 15 prosenttiyksikköä.

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea 45 prosenttia ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Aikomukset ovat laskeneet kahdeksalla prosenttiyksiköllä edelliseen barometriin verrattuna. Ikävää on havaita, että yrityksen kasvu- ja kehittämishankkeet ovat pienentyneet syinä hakea rahoitusta. Kehittämishankkeisiin rahoitusta aikoo hakea vain yhdeksän prosenttia. Aikomuksissa on selvää laskua kevään barometriin verrattuna luvun puolittuessa.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa yleistä ja tässä barometrissa sen osuus on edelleen noussut hieman aiemmasta. Business Finland ja ELY-keskukset ovat säilyttäneet asemansa pankkilainojen tärkeimpinä vaihtoehtoina yhdessä Finnveran kanssa.

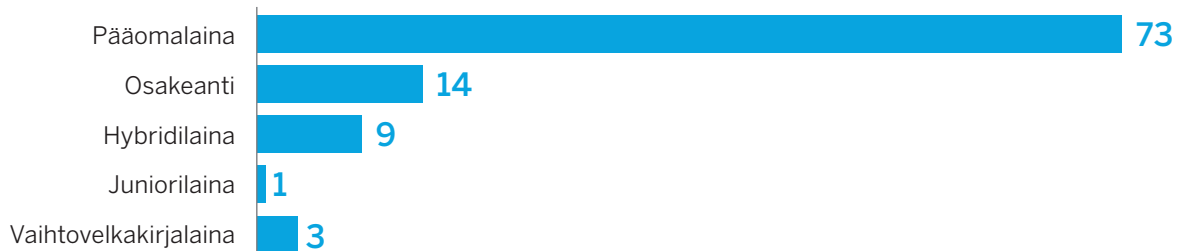
Finnveran rooli pankkilainojen vaihtoehtona ja

Kuva 24: Rahoituksen ehtojen ja saatavuuden vaikutus hankkeiden toteutumiseen, % */

*/ Yrityksistä, joilla ollut tarve hankkia rahoitusta edellisen 12 kk aikana.

Kuva 25: Oman pääoman ehtoisen rahoituksen lähteet, %

täydentäjänä on hieman kasvanut: reilu viidennes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli noin 15 prosenttiyksikköä suurempi. Huomionarvoista tässä barometrissa on se, että teollisuusyritykset ovat selvästi kiinnostuneempia Finnverasta rahoittajana, kuin muiden toimialojen yritykset.

Pankkirahoitusta hakeneista jo 32 prosenttia kertoi, että rahoituksen saatavuus edellytti Finnveran

takausta. Tämä osuus oli korkein voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä. Myös yli 44 prosenttia pankkirahoitusta hakeneista 10–19 hengen yrityksistä vastasi, että Finnveran takaus oli rahoituksen saamisen edellytyksenä.

Barometrin tulokset osoittavat, että vähitellen monipuolistumassa ollut yritysrahoitus on kokenut takaiskun. Yrittäjät näyttävät joutuvan turvautumaan aiempaa useammin pankin rahoituspalveluihin. Tämä on valitettavaa, sillä perinteisen pankki-

Taulukko 26: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	18	33	17	17	17
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	12	22	26	30	55

Taulukko 27: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain */, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Tieto- ja viestintäteknikkalaitte/ohjelmistot	5	6	1	4	6
Muut koneet- ja laitteet/rakennusinvestoinnit	45	51	54	31	44
Kehittämishankkeisiin, ml. henkilöstön osaaminen	9	8	7	7	11
Käyttöpääomaksi kasvuun tai kansainvälistymiseen	15	21	10	21	13
Käyttöpääomaksi suhdanteista/taloudellisista syistä johtuen	31	28	33	37	29
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	5	8	2	8	5
Vientikauppojen rahoittaminen	2	1	1	3	2
Muu tarkoitus	14	9	12	11	16

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

rahoituksen saatavuus yrityksille uhkaa hankaloitua jatkossa. Siksi on tärkeää saada uudenlaisia rahoitusmuotoja pk-yrityksille.

Haastavaa tilanteessa on se, että uusista rahoituslähteistä suosiotaan lisäsivät ainoastaan pikaluottoyritykset. Tällä kierroksella niitä on käyttänyt neljä prosenttia pk-yrityksistä. Vaikka muutos ei ole suuri, kertoo se karua kieltä pk-yritysten rahoitus-

lähteiden monipuolistumisesta. Vaikka on selvää, että pikaluottoyritysten tarjoamalle rahoitukselle on tarvetta tietyissä yritysryhmissä, niiden tarjoaman rahoituksen ehdot ovat hyvin vaihtelevat, ja osalla korot ovat erittäin korkeat. Pikaluottoyritysten yritys-lainoissa korkotasoa ei ole samalla tavalla rajoitettu kuin kuluttajille annettavassa rahoituksessa.

Kuva 26: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/ Vastajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 26: Rahoitus edellytti Finnveran takausta, %

Taulukko 27: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain */, %

	Pankki	Rahoitusyhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Business Finland	Yksityinen henkilösijoittaja	Pääomasijoitusyhtiö	Vakuutusyhtiö	Tesi	Joukkorahoitus	Velkakirjat	Listautuminen	Pikaluottoyritys
Kaikki yritykset	67	29	21	22	19	10	8	3	1	1	0	0	4
Toimialoittain													
Teollisuus	76	28	29	29	26	8	8	5	3	1	0	0	6
Rakentaminen	70	43	16	18	14	6	3	4	0	0	0	0	8
Kauppa	77	17	21	22	17	13	6	3	1	0	0	0	2
Palvelut	60	29	20	21	19	12	9	2	0	1	0	0	3
Kasvuhakuisuuden mukaan													
Voimakkaasti kasvuhakuiset	59	20	36	39	44	20	20	2	0	1	0	0	1
Kasvuhakuiset	68	29	22	22	20	10	6	4	1	1	0	1	3
Asemansa säilyttäjät	67	35	17	18	11	6	5	4	1	0	0	0	5
Ei kasvutavoitetta	68	31	6	5	3	7	3	0	0	0	0	0	7
Perustamisvuoden mukaan													
ennen 1990	73	28	11	22	14	1	6	3	2	0	0	0	3
1990–1999	74	28	26	14	16	1	3	7	0	0	0	0	2
2000–2009	65	30	17	18	11	12	10	0	0	2	0	1	7
2010 jälkeen	62	29	26	26	26	17	9	3	1	1	0	0	4

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5.2 MAKSUVAIKEUDET

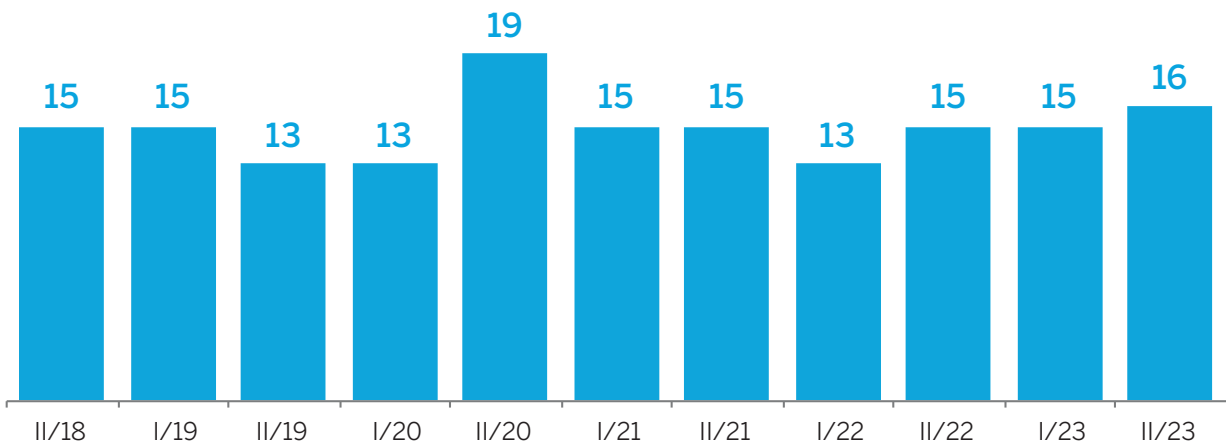
Vaikka kuluva vuosi on ollut monelle pk-yritykselle ennakoitua haastavampi, maksuvaikeuksissa olevien yritysten määrä kasvoi maltillisesti alkuvuoden aikana. Tällä kertaa 16 prosenttia yrityksistä raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on noussut kevään 2023 Pk-yritysbarometrissa yhdellä prosenttiyksiköllä ja on korkeimmalla tasolla sitten pandemiasyysyn 2020. Maksuvaikeuksia kokeneiden yritysten osuus on kohtuullisen suuri, mutta ottaen huomioon Venäjän hyökkäyssodan suorat ja välilliset vaikutukset, maksuvaikeuksien määrää voidaan pitää kohtuullisena.

Eniten maksuvaikeuksia on kaupan alalla, jolla yrityksistä joka viides raportoi vaikeuksista hoitaa

maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Maksuvaikeuksien kehityksessä ei toimialojen välillä kuitenkaan ole merkittäviä eroja, vaan kaikilla päätoimialoilla maksuvaikeudet ovat lisääntyneet hieman.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on hieman haastavaa, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä maksuvaikeudet ovat jossain määrin yleisempiä kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta on negatiivista havaita, että nuorempien yritysten tilanne on hieman heikentynyt ja ne kamppailevat maksuongelmien kanssa aikaisempaa useammin, sekä useammin kuin muut pk-yritykset.

Kuva 27: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kuukauden aikana, %

Taulukko 29: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kk aikana, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia	16	17	19	20	14
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia	19	17	19	10	30
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia	16	18	14	16	15
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia	14	14	15	19	

5.3 DIGITAALISUUS LIIKETOIMINNASSA

Pk-yritysten digitaalisten palveluiden ja työkalujen käyttöönoton vauhti näyttäisi barometrin tulosten perusteella pysähtyneen sitten korona-ajan alun. Kyselyn digitaalisista työkaluista vain sosiaalisen median käyttö on edelleen yleistynyt, kun muiden hyödyntäminen on pysynyt lähes samalla tasolla.

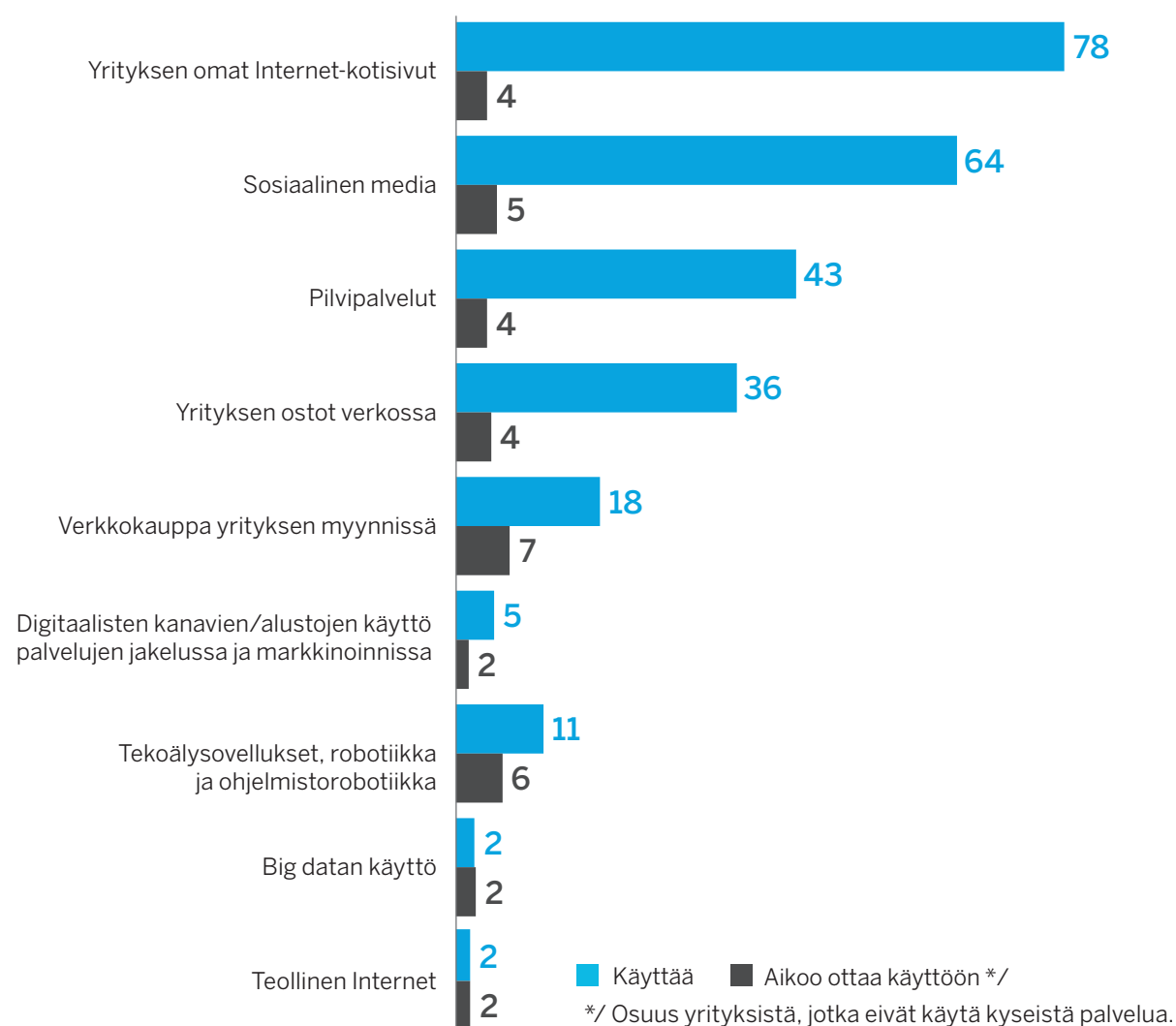
Verkkosivut ovat edelleen selvästi yleisimmin hyödynnetty digitaalinen työkalu liiketoiminnassa. Kuten vuosi sitten, 78 prosentilla pk-yrityksistä on omat kotisivut. Sosiaalista mediaa käyttää liiketoiminnassaan 64 prosenttia yrityksistä, joka osoittaa selkeää kasvua viimevuotisesta 61 prosentista. Kasvu on lähes yhtä nopea kuin koronakriisivuonna, ja kehitys on nousujohteista.

Seuraavaksi yleisimmin käytettyjä digitaalisia työkaluja ja palveluita ovat pilvipalvelut (43%) ja yri-

tyksen ostojen tekeminen verkossa (36%). Molemmat osuudet laskivat yhdellä prosenttiyksiköllä vuodentakaisesta barometrissa. Verkkokaupan kautta myyntiä tekee 18 prosenttia yrityksistä. Osuus on pysynyt barometrissa samana korona-ajan digiloikan jälkeen. Myös tekoälysovelluksien ja robotiikan käyttöosuus on laskenut prosenttiyksiköllä ja pysynyt noin kymmenen prosentin liepeillä vuodesta 2019, vaikka tekoälysovellukset ja robotiikka kehittyvät nopeasti ja ovat yhä saavutettavampia. Big datan ja teollisen internetin hyödyntäminen on pk-yrityksissä erittäin vähäistä (2%), eikä kasvua ole tapahtunut viimeisen vuoden aikana.

Liiketoiminnan digitalisoitumisen merkityksen nähdään olevan suurinta yrityskuvan vahvistumisen ja uusien asiakasryhmien tavoittamisen kannalta.

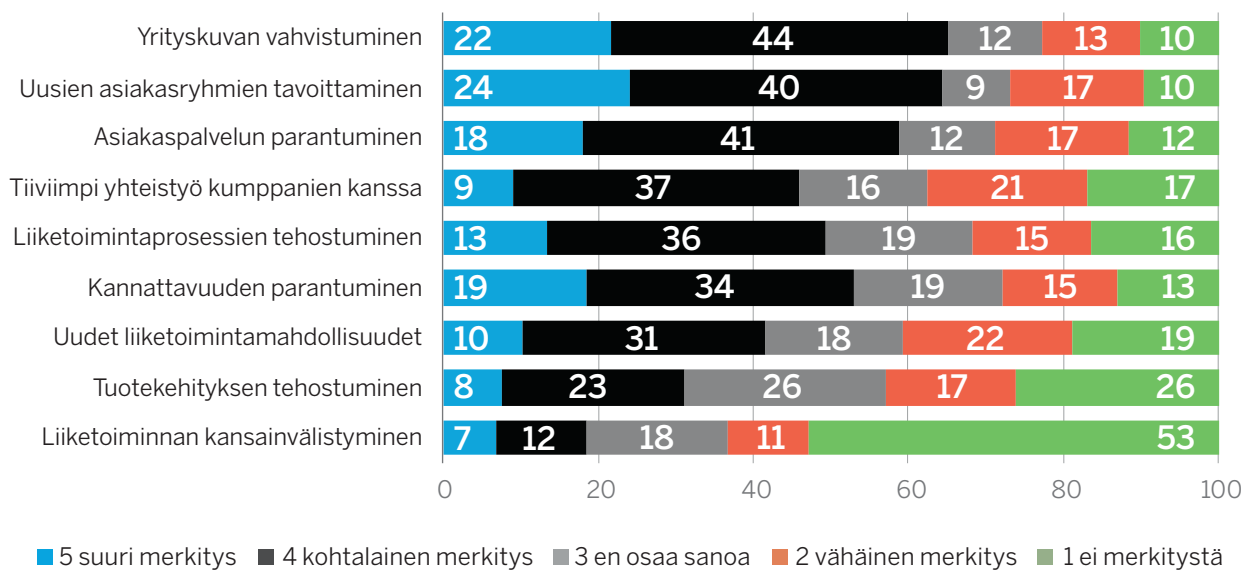
Kuva 29: Digitaalisten työkalujen ja palvelujen käyttö, %

Hieman yllättäen vähiten vaikutusta digitalisoitumisella nähdään olevan tuotekehityksen tehostumiseen ja liiketoiminnan kansainvälistymiseen. Vastaukset ovat saman suuntaisia kuin vuosi sitten syksyllä 2022, mutta digitalisaation merkityksen suurena näkevien yritysten määrä on edelleen hieman vähentynyt. Kymmenen prosenttia vastaajista näki

digitalisoitumisella olevan suurta merkitystä uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin, mutta trendi on ollut laskeva vuodesta 2019, jolloin 15 prosenttia vastaajista näki samoin. Kuitenkin kasvuakin on: esimerkiksi digitalisaation merkityksen uusien asiakasryhmien tavoittamiselle näki vuosi sitten suurena 22 prosenttia ja nyt 24 prosenttia vastaajista.

Kuva 30: Liiketoiminnan digitalisoitumisen merkitys, %

5.4 VENÄJÄN HYÖKKÄYSSODAN VAIKUTUKSET

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on lisännyt voimakkaasti talousnäkyymiin ja rahoitusoloihin liittyvää epävarmuutta. Sota vaikuttaa kotimaisten yritysten toimintaympäristöön usealla tavalla. Kokonaisvaikutukset ulottuvat laajemmalle kuin pelkästään niihin yrityksiin, joilla on suoria Venäjä-riskejä liiketoiminnassaan. Heikentyvä taloudellinen ympäristö, kiihtynyt inflaatio ja kireämmät rahoitusolot ovat kasvattaneet yritysten riskejä. Haavoittuvimpia ovat liiketoiminnassaan Venäjään kytköksissä olevat ja

energiaintensiiviset yritykset sekä toimialat, jotka ottavat uuden kriisin vastaan jo valmiiksi pandemian heikentäminä.

Venäjän hyökkäyssota vaikuttaa pk-yrityksiin hyvin eri tavoin. Edelleen lähes puolet yrityksistä ilmoittaa Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan vaikuttaneen kielteisesti yritysten liiketoimintaan tai tuotantoon. Samaan aikaan kuitenkin hieman suurempi osuus yrityksistä ilmoittaa, ettei hyökkäyksellä ole ollut vaikutusta. Lisäksi noin kolme prosenttia pk-

yrityksistä katsoo Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan vaikuttaneen myönteisesti yrityksen liiketoimintaan tai tuotantoon. Osuudet ovat hyvin lähellä vuoden takaisia.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa vaikuttaa myös eri toimialoihin eri tavoin. Kielteiset vaikutukset ovat näkyneet voimakkaimmin tuotantokustannusten nousuna ja kysynnän laskuna. Huolestuttavinta on se, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan jarruttaa jo valmiiksi vähäisiä investointeja. Sota ei kuiten-

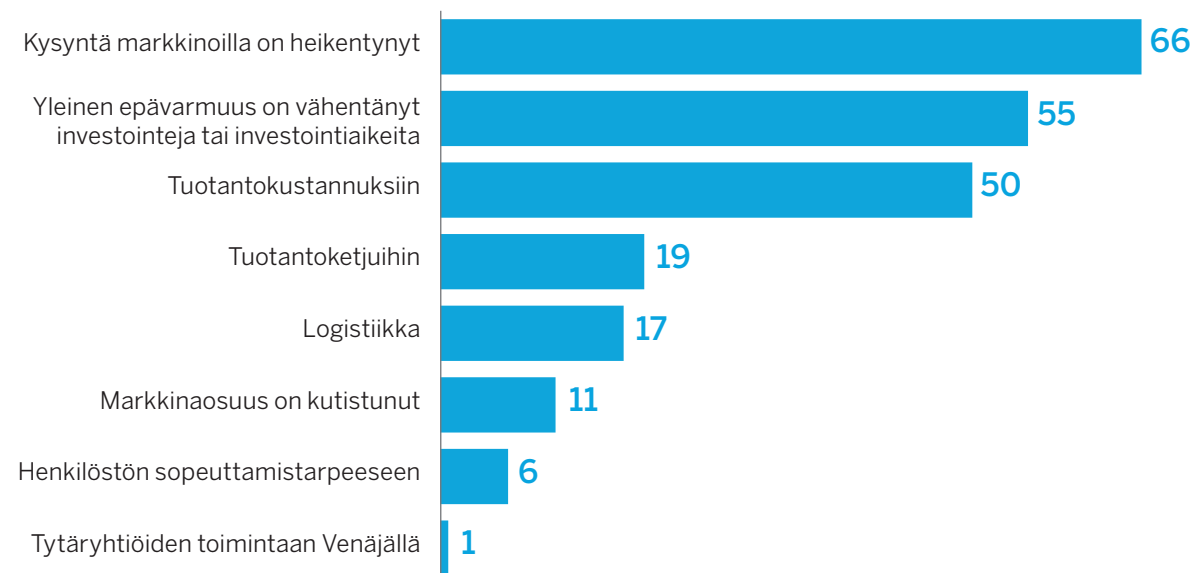
kaan ainakaan toistaiseksi ole johtanut merkittävään henkilöstön sopeuttamistarpeeseen.

On selvää, että sotaan ja sen vaikutuksiin liittyy edelleen suurta epävarmuutta, ja epävarmuus on myrkyä taloudelle. Se jarruttaa sekä investointeja että kulutusta Suomessa. Epävarmuustekijöistä keskeisin on pitkään jatkunut inflaatio ja sen seurauksena tapahtunut korkotason nopea ja voimakas nousu, jolla on suora vaikutus esimerkiksi ostovoimaan.

Kuva 31: Venäjän Ukrainaan hyökkäyksen vaikutukset yritysten liiketoimintaan ja/tai tuotantoon, %

Kuva 32: Kielteisten vaikutusten kohdistuminen liiketoiminnassa / tuotannossa, % */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

6. Yhteenvedo alueellisista tuloksista

Vuonna 2022 voimistunut inflaatio sekä Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttivat selvästi yritysten toimintaympäristöön ja siten edellisen, kevään 2023 barometrin tuloksiin. Suhdanneodotukset ovatkin vahvistuneet kevään barometrissa kaikilla alueilla paitsi Kymenlaaksossa, jossa saldoluku laski seitsemällä yksiköllä. Eniten näkymät paranivat Etelä-Karjalassa. Saldoluku nousi monilla alueilla lähelle nollaa, mutta jäi silti suurimmalla osalla alueita negatiiviseksi. Saldoluvut ylsivät positiiviseen lukemaan vain Etelä-Savossa, Lapissa ja Satakunnassa. Lisäksi Etelä-Karjalassa saldoluku saa arvon nolla.

Vaikka epävarmuus on kasvanut ja yritysten on aiempaa vaikeampi arvioida tulevaisuutta, odotukset henkilöstön määrän muutoksesta ovat koko maan osalta edelleen lievästi positiiviset, saldoluvun ollessa yksi. Parhaat näkymät henkilöstön kehityksestä ovat Rannikko-Pohjanmaalla. Eniten henkilöstönäkymät vahvistuivat puolessa vuodessa Espoossa ja Etelä-Karjalassa, jossa saldoluvut nousivat 15 ja 14 yksiköllä. Päinvastainen kehitys nähtiin Kymenlaaksossa, jossa odotukset henkilöstön määrän muutoksesta heikkenivät 19 yksikköä. Henkilöstön määrän osalta alle koko maan odotusten jäätiin myös Etelä-Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä ja Kainuussa, joissa henkilöstön määrän odotetaan alenevan.

Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat parantuneet samaan aikaan, kun yleiset suhdanneodotukset ovat toipuneet. Liikevaihdon merkittävää

laskua odotetaan vain Kymenlaaksossa. Toisaalta liikevaihto-odotusten kohtuullista tasoa selittäänee ainakin osittain odotukset hintojen noususta. Positiivisimmat odotukset ovat Vantaalla ja Lapissa.

Kannattavuusodotusten kehitys kertoo haastavan tilanteen helpottumisesta. Näkymät ovat parantuneet kaikilla alueilla paitsi Etelä-Pohjanmaalla, Kymenlaaksossa ja Keski-Pohjanmaalla. Odotukset kannattavuudesta ovat silti edelleen selvästi negatiiviset. Vaikka liikevaihto on kasvussa, yrityksillä on vaikeuksia hinnoitella kasvavia kustannuksia lopputuotehintoihin. Alhaisimmat kannattavuusodotukset ovat Kymenlaaksossa ja Etelä-Pohjanmaalla. Suurin nousu kevääseen verrattuna nähdään Etelä-Karjalassa, Lapissa ja Hämeessä.

Investointien saldoluku koko maassa on kevään tapaan voimakkaasti miinuksella. Synkästä pidemmän aikavälin kehityksestä huolimatta saldoluku koheni vuoden 2023 kevääseen verrattuna lähes kaikilla alueilla, jääden kuitenkin kaikkialla nollan alapuolelle. Heikoimmat näkymät ovat Kymenlaaksossa, Etelä-Pohjanmaalla ja Päijät-Hämeessä. Odotukset ovat vähiten negatiiviset Rannikko-Pohjanmaalla, Etelä-Karjalassa ja Kainuussa.

Useamman vuoden jatkunut investointien negatiivinen vire – ensin koronakriisin ja nyt muun muassa sodan sekä inflaation aiheuttama selvä pudotus investointiaikeissa – on huolestuttavaa pitkän aikavälin kasvun kannalta.

Taulukko 30: Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana, saldoluvut

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Innovaatiot, tuotanto ja tuotteiden kehitys
Espoo	-2	14	5	-13	20	1	52	-2	11	-1
Etelä-Karjala	0	14	6	-8	26	12	46	-7	6	0
Etelä-Pohjanmaa	-18	-8	-8	-32	3	2	49	-25	-6	-10
Etelä-Savo	8	8	3	-17	19	-18	47	1	7	7
Helsinki	-2	12	6	-15	14	16	49	-7	6	1
Häme	-10	11	-1	-20	38	15	44	-7	11	6
Kainuu	-12	1	-6	-9	9	10	50	-12	-10	-1
Keski-Pohjanmaa	-7	1	-2	-22	29	-1	56	-17	0	0
Keski-Suomi	-1	8	1	-12	-1	3	52	-7	4	4
Kymenlaakso	-25	-14	-14	-37	-33	-30	44	-25	-10	-15
Lappi	3	19	6	-12	29	5	53	2	13	7
Pirkanmaa	-8	11	-1	-15	13	20	53	-12	3	-4
Pohjois-Karjala	-5	14	4	-12	16	13	51	-12	10	8
Pohjois-Pohjanmaa	-6	16	5	-19	8	-14	54	-8	4	1
Pohjois-Savo	-6	16	0	-21	9	39	60	-10	1	-4
Päijät-Häme	-12	-2	-7	-23	11	-15	56	-16	-2	-5
Rannikko-Pohjanmaa	-3	16	8	-4	8	-1	57	-3	7	11
Satakunta	1	10	5	-13	10	26	51	-10	7	-3
Uusimaa	-10	8	0	-20	8	2	56	-11	2	0
Vantaa	-1	21	5	-10	10	37	51	-14	-1	3
Varsinais-Suomi	-10	9	3	-15	14	8	52	-11	1	0
Koko maa	-6	9	1	-17	13	9	52	-10	3	0

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**

- Helsinki
- Espoo
- Vantaa
- **Uusimaa** (pl. Helsinki, Espoo ja Vantaa)

2. **Varsinais-Suomi**

3. **Satakunta**

4. **Kanta-Häme**

5. **Päijät-Häme**

6. **Pirkanmaa**

7. **Kymenlaakso**

8. **Etelä-Karjala**

9. **Etelä-Savo**

10. **Pohjois-Savo**

11. **Pohjois-Karjala**

12. **Keski-Suomi**

13. **Etelä-Pohjanmaa**

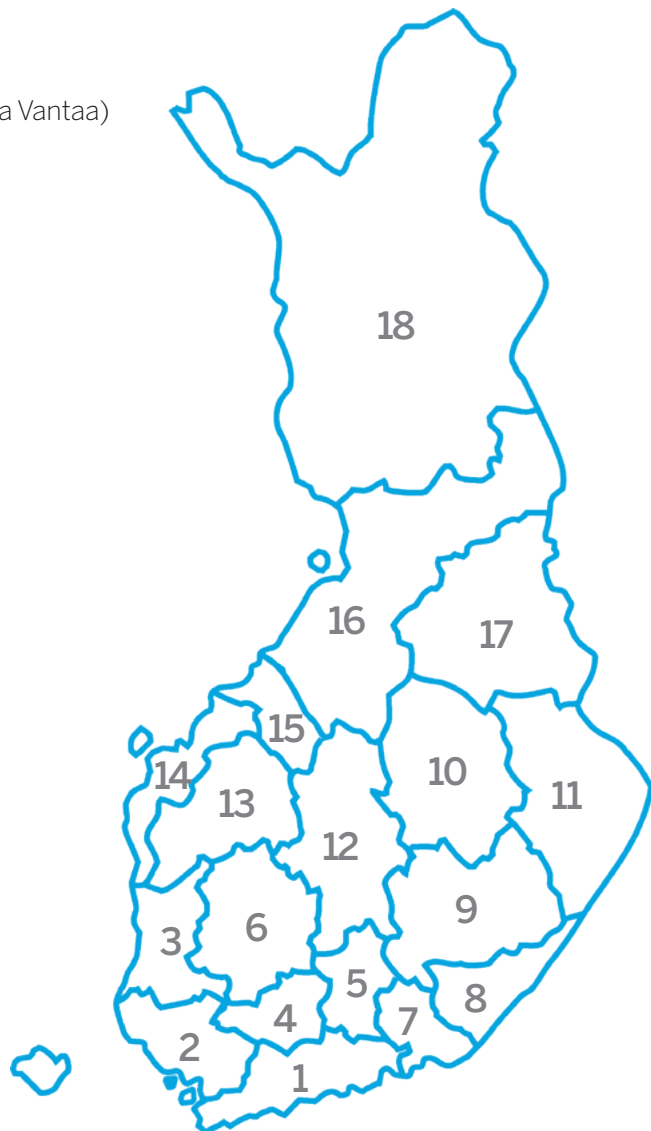
14. **Pohjanmaa**

15. **Keski-Pohjanmaa**

16. **Pohjois-Pohjanmaa**

17. **Kainuu**

18. **Lappi**

SUOMEN YRITTÄJÄT

Kyllikinportti 2, 00240 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 toimisto@yrittajat.fi, puhelin 09 229 221
 yrittajat.fi

ESPOON SEUDUN YRITTÄJÄT

Otakaari 5 A/A Grid, PL 13100, 00076 AALTO
 www.yrittajat.fi/espoo
 toimisto.espoo@yrittajat.fi
 puhelin 010 422 1400

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Valtakatu 51, 53100 Lappeenranta
 www.yrittajat.fi/etelakarjala
 ekytoimisto@yrittajat.fi, puh. 050 325 7518

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
 www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 epy@yrittajat.fi, puh. 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Maaherrankatu 14, 50100 Mikkeli
 www.yrittajat.fi/etelasavo
 esy@yrittajat.fi, puh. 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Kyllikinportti 2, 00240 Helsinki
 www.yrittajat.fi/helsinki
 toimisto.helsinki@yrittajat.fi, puh. 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A 1, 13100 Hämeenlinna
 www.yrittajat.fi/hame
 hame@yrittajat.fi, puh. 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26, 87100 Kajaani
 www.yrittajat.fi/kainuu
 kainuu@yrittajat.fi, puh. 044 7287 101

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
 www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 kpy@yrittajat.fi, puh. 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 28 B, 40100 Jyväskylä
 www.yrittajat.fi/keskisuomi
 ksy@yrittajat.fi, puh. 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Kauppalankatu 13, 45100 Kouvola
 www.yrittajat.fi/kymi
 toimisto.kymi@yrittajat.fi, puh. 044 012 4190

LAPIN YRITTÄJÄT

Aittatie 3, 96100 Rovaniemi
 www.yrittajat.fi/lappi
 toimisto.lappi@yrittajat.fi, puh. 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Kehräsaari B, 2. krs, 33200 Tampere
 www.yrittajat.fi/pirkanmaa
 toimisto@pirkanmaanyrittajat.fi,
 puh. 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Länsikatu 15, 80110 Joensuu
 www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 merja.blomberg@yrittajat.fi, puh. 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Isokatu 4, 90100 Oulu
 www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 ppy@yrittajat.fi, puh. 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Vesijärvenkatu 15, 15140 Lahti
 www.yrittajat.fi/paijathame
 toimisto@phyrittajat.fi, puh. 050 566 0343

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Raastuvankatu 12-14 D, 65100 Vaasa
 www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa, toimisto.
 rannikko-pohjanmaa@yrittajat.fi,
 puh. 050 463 2370

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, 28100 Pori
 www.yrittajat.fi/satakunta
 satakunta@yrittajat.fi, puh. 050 312 9301

SAVON YRITTÄJÄT

Microkatu 1 rakennus N, PL 1199, 70201 Kuopio
 www.yrittajat.fi/savo
 savo@yrittajat.fi, puh. 044 368 0505

UUDENMAAN YRITTÄJÄT

Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
 www.yrittajat.fi/uusimaa
 uusimaa@yrittajat.fi, puh. 010 231 3050

VANTAAN SEUDUN YRITTÄJÄT

Elannontie 3, 01510 Vantaa
 www.yrittajat.fi/vantaa
 toimisto.vantaa@yrittajat.fi,
 puh. 010 322 1722

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
 www.yrittajat.fi/varsinaissuomi
 vsy@yrittajat.fi, puh. 02 275 7100

FINNVERA OYJ

Vaihde: 029 460 11
Puhelinpalvelu: 029 460 2580
Sähköposti: etunimi.sukunimi@finnvera.fi
www.finnvera.fi

PÄÄKONTTORIT**HELSINKI**

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

TOIMIPISTEET**HELSINKI**

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Länsikatu 15, rak. 3 B, 80110 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Piippukatu 11, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Askonkatu 2, 7. krs, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Brahenkatu 4, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Jääkärintie 10 A, 2. krs, 50100 Mikkeli

OULU

Sepänkatu 20, 90100 Oulu

PORI

Itäpuisto 7 A, 5. krs, 28100 Pori

ROVANIEMI

Rovakatu 28, 96200 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Frami D, Tiedekatu 2, 60320 Seinäjoki

TAMPERE

Kalevantie 2, 33100 Tampere

TURKU

Humalistonkatu 1, 20100 Turku

VAASA

Virastotalo, Wolffintie 35, 65200 Vaasa

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4–10, 00170
puhelin 0295 16001
www.tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Seinäjoen päätoimipaikka
Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
Vaasan toimipaikka
Wolffintie 35, 6. krs, 65100 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Pitkäsillankatu 15, 67100 Kokkola
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

puhelin 0295 025 000
Lahden päätoimipaikka
Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

puhelin 0295 029 000
Kouvolan toimipaikka
Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Villimiehenkatu 2 B, 53100 Lappeenranta
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Cygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

puhelin 0295 037 000
Rovaniemen toimipaikka
Hallituskatu 3 B, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Valtakatu 28, 94100 Kemi
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Yliopistonkatu 38 (Attila), 33101 Tampere
puhelin 0295 036 000
www.ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

puhelin 0295 028 500
Vaasan toimipaikka
Wolffintie 35 B, 5. krs, 65200 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Pitkäsillankatu 15, 67100 Kokkola
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Torikatu 36 A, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
www.ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

puhelin 0295 026 500
Kuopion toimipaikka
Kallanranta 11, 70100 Kuopio
Joensuun toimipaikka
Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
Mikkelin toimipaikka
Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
www.ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Yrjönkatu 20, 28100 Pori
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Opastinsilta 12 B, 5. krs, 00520 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Turun toimipaikka (liikenne ja infrastruktuuri,
ympäristö ja luonnonvarat)
Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
Porin toimipiste
Yrjönkatu 20, 28100 Pori
puhelin 0295 022 500
www.ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Muistiinpanoja

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

Suomen Yrittäjät
Kyllikinportti 2,
00240 Helsinki
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Porkkalankatu 1,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11
finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4,
00170 Helsinki
PL 32, 00023 Valtioneuvosto

puhelin 010 606 000

tem.fi